

Reacties netwerk Agrifood

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
Boeren en tuinders	
██████████	Graag neem ik deel aan de discussie over hoe de landbouw voor de komende generaties er uit dient te zien. De positie van de boer, de politiek en de samenleving spelen daar een cruciale rol in waarover ik graag mijn opvatting tentoon sprijdt.
██████████	Vleeskalverhouderij is kringlooplandbouw: stierkalfjes en vloeibare wei/ restproduct. Biologisch is niet de toekomst voor iedere boer. Reguliere boeren worden in jullie stuk vergeten, net alsof die niet een belangrijk onderdeel deel zijn. Duurzame producten zijn echt niet alleen de biologische producten. Verander de mindset van de burger en de politieke mindset. Zijn zelfvoorzienend op elektriciteit, maar nu is stoken snoeiafval weer slecht voor het milieu. Hebben minicamping en geven les aan scholen. Hoe kunnen WE een succes maken? Wij, niet jullie, hebben alles zelf moeten doen de afgelopen 25 jaar. Kom kijken! Bij ██████████
██████████ ██████████	Extra aandacht en steun in nieuwe concepten, waar je al gauw tegen de ambtelijke molen aanloopt zal zeer wenselijk zijn.
██████████ ██████████ ██████████	Vraagt aandacht voor innovaties o.g.v. antibiotica reductie en dierwelzijn. De roep erom groot is. Wij verstrekken voeding op basis van werkelijk gewicht aan het dier (dierwelzijn) en medicatie op basis van werkelijk gewicht van dier. De volgende 3 concepten zouden voor november/december gereed kunnen zijn maar we missen voor deze business case (afname) nog te veel onzekerheden om ze direct te gaan produceren. Subsidiabele ondersteuning zou daarin dus erg helpend zijn.
██████████ ██████████	Als bedrijf ██████████ willen ook verder in de geschetste richting. En willen ook graag meedenken. Bovendien is ██████████ al 40 -jaar een multifunctioneel agrarisch bedrijf met korte ketens. Met het wenkend perspectief geschetst in het essay zullen veel mensen blij zijn. Met uitzondering van de niet grondgebonden agrarische productie. Ik kan de meerwaarde van concentratie t.o.v.. verspreid liggend en ingepast in het landschap niet direct zien Dat de sector belangrijk is heeft de recentelijke crisis weer duidelijk gemaakt. Eten is de belangrijkste levensbehoefte en niet altijd vanzelfsprekend voor iedereen. Bij Belangrijke maatschappelijke waarden zoals landschap, biodiversiteit, de regionale economie, leefbaarheid is de landbouw als beheerder van de meeste grond, de belangrijkste speler. Bij gezonde leefomgeving en goed klimaat zijn, wat onderbelicht blijft, mensen en de industrie de grootse spelers. De gestelde doelen zijn ambitieus. U kiest voor een natuur inclusieve landbouw. Uw focus op gezinsbedrijven en een goed verdienmodel is te waarderen. Maar zoals altijd is de weg ernaar toe en de uitwerking bepalend voor de haalbaarheid en het succes. Het ultieme doel is een circulaire economie met een minimum aan verliezen. Een grote biodiversiteit ook in de agrarisch gebruikte gebieden, U hebt een deel van de doelen uitgewerkt in streefcijfers. Voor het bereiken van de doelen baseert u het beleid op 3 pijlers: ontwikkelkansen door innovaties te stimuleren en verbinden. Door alle actoren in het veld erbij te trekken creëert u veel overleg situaties met als mogelijke consequentie dat te weinig budget overblijft voor de uitvoering . Mijns inziens is het daarom effectiever de aandacht te richten op experimenteerlocaties en minder op haalbaarheidsonderzoeken. Wat in dit bereik ook erg belangrijk is zorgen voor een adequate wet en regelgeving die toekomstbestendig is. Om een praktisch voorbeeld te noemen: het stimuleren van huisverkoop, maar in het bestemmingsplan provinciaal en gemeentelijk te weinig m2 ruimte geven voor realisatie van een goede, moderne en toekomstgerichte winkel. Pijler twee is de belangrijkste pijler: ruimte. Het succes van de uitvoering hangt af van de ruimte voor biodiversiteit. Veel andere milieudoelen kunnen met huidige en toekomstige hightech oplossingen gerealiseerd worden.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Voor meer biodiversiteit is meer ruimte nodig. Dit was, is en blijft in Nederland het grote probleem. Grond politiek ligt historisch gezien gevoelig. De insteek zal grotendeels vrijwillig blijven.</p> <p>De vereiste oppervlakte voor het realiseren van de doelstellingen voor biodiversiteit bedraagt al snel meer dan 3 procent van het beschikbare landbouw areaal. In de ogen van sommigen te weinig, maar in de praktijk qua kosten al een hele toer. Om deze grond beschikbaar te krijgen is het belangrijk om te kiezen voor de blijvers en aantrekkelijke voorwaarden te maken voor de bedrijven met een opvolger. Verdeling van Productie rechten kan hierbij een belangrijk hulpmiddel zijn. Pijler 3: verdienmodel voor de boer. Het verdienmodel van de boer gaat steeds meer achteruit. De hieruit voortkomende trend naar grootschaligheid staat veelal haaks op een aantal milieudoelen en de acceptatie door de samenleving. Dit verdienmodel dient te verbeteren.</p> <p>Voor een aantal bedrijven kan het korte keten verhaal belangrijk zijn.</p> <p>Korte ketens maken een wezenlijk onderdeel uit van ons bedrijf. [REDACTED]. Ik zie dat inzake de korte ketens er veel initiatieven en ondersteuning zijn geweest vanuit de overheid en nu ook weer met dit plan. Belangrijk hierbij is om niet telkens opnieuw het wiel uit te vinden en ook te zorgen dat de middelen Overwegend bij de ondernemers terecht komen en niet in de advisering.</p> <p>Het richten op best-practices kan daarbij helpen.</p>
[REDACTED]	<p>Voor nu vast een allereerste aanzet, zomaar wat losse gedachten waar u wellicht wat aan heeft. Voor de context, heel kort: wij hebben een behoorlijk extensief gezinsmelkveebedrijf (ongeveer 70 melkkoeien: Holsteins, Jerseys en kruislingen), volgen nu de driejarige cursus 'Bodem en koe' (mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland), werken aan vergroting van biodiversiteit in en langs onze wei en proberen middels een melktap/landwinkeltje een brug te slaan naar de 'burgers' om ons heen.</p> <p>Wat naar ons idee belangrijke voorwaarden zijn voor de toekomst van de Gelderse boer (in willekeurige volgorde):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertrouw de boer in zijn vakmanschap, waardeer (en eventueel, indien aan de orde, honoreer) die vakkennis. Wij - mijn man en ik - krijgen in contact met overheden over onze natuurinclusieve bedrijfsvoering steeds de vraag: 'Hebben jullie die kennis wel?' en we krijgen om de haverklap coaches toegeschoven die ons met van alles moeten helpen. Maar we hebben geen hulpvraag en als we die wel hebben, zijn we mans genoeg om zelf de ons ontbrekende kennis in te vliegen op het juiste moment. Vertrouw de boer ook in zijn beroepsethiek. Wij hebben minister Schouten van LNV op bezoek gehad vorig jaar, en toen proefde ik een wantrouwen tegenover de mensen waarvoor zij juist pal zou moeten staan. Ik heb haar dat ook gezegd, ook het gevaar daarvan. De hele impasse waarin we nu zijn beland en het enorme wantrouwen tussen (vooral de landelijke) overheid en agrarische sector, is daarvan het gevolg. Wij maken ons daar grote zorgen over. Overheden en boeren kunnen immers niet zonder elkaar. Wij hopen dat de provincie de samenwerking wil opzoeken met diegenen die op een goede manier vooruit willen, maar dan diegenen ook met respect en vertrouwen in zijn/haar kunnen wil benaderen. • Denk met elkaar na over een eerlijk, realistisch verdienmodel voor met name de kleinschalige bedrijven. Wij merken in de praktijk dat er - simpel gezegd - oneindig veel geld is voor het aanleggen en onderhouden van (schrake) natuur, maar dat zodra het om door boeren geleverde diensten gaat, het voor niks moet of het direct 'staatssteun' is. In dit kader lezen we een mooie column over 'ecosysteemdiensten'. Ik zal deze ook naar u sturen, misschien vindt u het leuk om eens te lezen. • We zijn beland in een felle strijd om de ruimte. Ook voor ons wordt het steeds moeilijker om voldoende grond onder ons bedrijf te houden. Wij denken dat het tijd is voor een ander pachtbeleid. Laatst hebben we weer geprobeerd middels inschrijving voor twee stukken grond van de provincie Gelderland in aanmerking te komen, maar dat gaat per bod en er zijn mensen die zoveel bieden dat dit niet voor ons is op te brengen. Dit systeem levert de provincie natuurlijk het meeste geld op, maar wij zien wat er met de bodem gebeurt en dat is niet best. Bovendien, omdat je van jaar tot jaar maar moet afwachten of je grond toebedeeld krijgt, ga je niet veel investeren in de bodem. Dat is jammer, omdat we de afgelopen twee jaar juist veel hebben geleerd over en ervaring hebben opgedaan op onze eigen kavels met bodemverbetering. Het is voor zowel provincie als boer jammer dat die kennis niet op pachtgronden van de provincie kan worden toegepast.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	Tot zover. Wellicht gaat de Koersnotitie hier niet precies over, maar ik wilde het toch graag meegeven omdat het volgens ons raakt aan de toekomst voor boeren in Gelderland.
<div data-bbox="190 279 407 343" style="background-color: black; width: 100px; height: 40px;"></div>	<p>Dag, bij deze mijn reactie (met enige schroom) op de Nota over de toekomst van de Gelderse veehouderij. Het is uiterst gecompliceerd en ik waardeer dan ook op zichzelf de (zoveelste) poging, doch ik vind dat er niet genoeg doorgepakt wordt. In 2030 zal er weinig veranderd zijn vrees ik.</p> <p>Ik mis een doortimmerde veranderingsorganisatie en de noodzakelijke 'pijn' die onherroepelijk aan echt veranderen kleeft. Om met de deur in huis te vallen, ik ben ronduit pessimistisch over het nut van de Nota. Enkele overwegingen:</p> <p>Voor wat in de inleiding als koersdoel zo beeldend wordt beschreven is door milieubewuste deskundigen al decennialang om aandacht gevraagd bij politici en boeren, zonder dat er veel werd ondernomen, integendeel. De kansen daartoe, vanaf de Alderstafel over schaalvergroting, de PAS-regeling en het meest recent de PLUS-regeling in de Gelderse Staten, zijn bovendien genegeerd. De wal heeft nu het schip gekeerd. Dan toch maar 'alle hens aan dek' nu zou je denken!</p> <p>Nogmaals integendeel, zeer recentelijk gebeurtenissen en uitspraken zoals die van Friesland-Campina ("<i>het aantal boerenbedrijven zal de komende jaren drastisch afnemen en de melkveehouderij zal verder intensiveren</i> ") en de op zich nog gematigde uitspraak van een lid van FDF ("<i>Geef ons voor de lange termijn perspectief, nu worden we geknot als ondernemer en kunnen we niet werken op een manier die bij ons past</i>")</p> <p>Friesland-Campina schetst m.i. een totaal ander perspectief dan de hoofdthema's van het Koersprogramma van Agrifood en lijken niet met elkaar te rijmen, een grote kloof op zijn minst!</p> <p>De akties van de boeren (ook de jongeren) en hun uitspraken tonen een nog grotere kloof met het perspectief dat de Nota beschrijft. Vooralsnog staan alle hakken in het zand. Er is geen enkele bereidheid tot verandering (niet zelden is dat een teken dat men al wel 'weet' dat de sector op de gangbare manier niet meer verder kan)</p> <p>De Nota miskent deze positie van de sector. De consequentie daarvan is vooral van belang voor de nog op te stellen Uitvoeringsnota. Ik kan dat denk ik het beste toelichten door de vijf vragen als uitgangspunt te nemen:</p> <p>Vraag 1) Meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren;</p> <p>Met deze innovaties wordt naar ik aanneem het belangrijkste hoofdthema bedoeld uit het Koersprogramma Agrifood t.w. <i>Realisatie van belangrijke maatschappelijke waarden</i> (vele thema's, samengevat in natuurvriendelijke kringlooplandbouw.)</p> <p>De volgende 2^e, 3^e en 4^e vragen (<i>Van kringlooplandbouw een succes kunnen maken; Diverser grondgebruik zoals agroforestry kunnen bevorderen; en Afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen</i>) verbijzonderen dit innovatiedoel feitelijk in subdoelen. Dit innovatiedoel is gericht op de boer. Hij dient een transitie te maken. De vraag blijft dus: hoe wordt dit doel bereikt in de aangegeven streefdata. Of in termen van verandering: hoe zorgen 'change agents (de genoemde agro-innovatiemakelaars ?) voor adoptie van innovatieve ideeën (echt vernieuwend dus t.o.v de huidige situatie in de zin van een verbetering).</p> <p>Ik mis in de hele Nota een concrete analyse van wat er mis is (gegaan) in de sector. Zonder een duidelijk beschrijving van de 'beginsituatie' kan er geen besef in <i>acceptatie</i> van een veranderingstraject ontstaan. Alleen vanuit die positie kunnen Fasen en Strategieën van het innovatieproces opgezet worden.</p> <p>De vraag 5 zie ik als een mogelijk innovatietool, dat verder vaag blijft en het dus ook onduidelijk blijft welke belangrijke belemmeringen daar liggen.</p> <p>Mijn advies is: Zet de Change agents bij elkaar om concrete Strategieën en Fasen van het noodzakelijke innovatieproces op te stellen, uitgaande van een goed sociaalpsychologisch innovatiemodel en zorg ervoor dat de politiek zich erachter schaaft</p> <p><i>Zoals de Nota het nu voorstelt kom je niet verder dan de opstelling van convenanten met een 'langer lopend perspectief'. En daar zijn er genoeg van.</i></p>
<div data-bbox="190 1193 362 1257" style="background-color: black; width: 80px; height: 40px;"></div>	<p>Ik heb met belangstelling kennis genomen van de koersnotitie. Helaas moet ik vaststellen dat m.i. het realiteitsgehalte niet erg groot is. Een dergelijke notitie mag dan een stip aan de horizon zijn, er moet toch enig verband zijn met de huidige situatie. Als alle intensieve bedrijven naar een industrieterrein moeten, wordt een groot gedeelte van Gelderland dus industrieterrein, dat zullen de niet-boeren die daar wonen niet prettig vinden.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Korte ketens is mooi, maar gelderland voorziet ongeveer half italie van kalfsvlees, hoe gaat dat dan.</p> <p>De boeren vlak om mij heen kunnen makkelijk heel gelderland van een eitje voorzien, wat doen we dan met de rest?</p> <p>De agrarische opleidingen zullen niet overlopen want het aantal boeren gaat fors naar beneden. Ik wil graag meedenken maar dan wel met wat meer realistische uitgangspunten.</p>
	<p>Wij hebben zeker een mening hierover, in veel gevallen zijn er kringlopen die u wellicht niet ziet en wel aanwezig zijn.</p> <p>Samen met mijn ouders heb ik [REDACTED] een boerderij met als hoofdtak Vleeskalveren (blank vlees kalveren en rosé kalveren). Ook doen wij aan huisverkoop doormiddels van een boerderijautomaat en een kleine akkerbouwtak (25hec) waar de volgende gewassen worden geteeld (suikerbieten, mais, gras, aardappelen en vanggewassen).</p> <p>ook groene stroom leverancier(+/-900zonnepanelen).</p> <p>Pijler 1 ontwikkelkansen: Ieder jonge boer wil innoveren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit ligt aan de specifieke bedrijfsomstandigheden • De ondernemer • locatie (gemeente) <p>Deze dingen zijn cruciaal! Hier zo wat voorbeelden bij ons op het bedrijf:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groenstroom leverancier(energie) • Akkerranden beheer: al het hout dat wij snoeien wordt gesnipperd en in een houtkachel opgestookt, dit zorgt ervoor dat wij geen gas verbruiken om ons water te verwarmen. Dit doen we al sinds 2008. • Een kalverhouderij is een circulaire onderneming, het Stierkalf is een rest product uit de melkveehouderij , deze wordt verwaard tot een uitmuntend stukje vlees met restproducten uit de kaasmakerij(wei, poeder). • Onze akkerbouw staat ten dienste van de kalverhouderij en telen een gedeelte van ons eigen krachtvoer en verbeteren daarmee onze eigen grond, door verschillende gewassen te verbouwen is er een variatie met diverse gewassen op de grond. • Mest probleem is er niet een gedeelte gaat op ons eigen land en de rest gaat naar een mestverwerking [REDACTED] <p>Pijler 2</p> <p>Wei: Intensieve veehouders hebben over het algemeen weinig land en gezien de huidige grondprijzen zijn er weinig bereid om hier iets mee te doen, als er geen duidelijk verdienmodel aanzit.</p> <p>Boslandbouw : Dit is in Nederland geen reële optie omdat geen fatsoenlijk verdienmodel op te bedenken is.</p> <p>Iedereen beheert land.</p> <p>Boeren met duurzame toekomstplannen helpen: Dit is fantastisch maar door regelgeving eerder tegengewerkt.</p> <p>Een voorbeeld: Nu wil ik mijn stal uitbreiden voor dierenwelzijn, dus niet meer dieren maar meer leefruimte.</p> <p>Dit zou gestimuleerd moeten worden, maar wordt tegengewerkt door de gemeentelijke regelgeving,</p> <p>Landschappelijk inpassing... door bureaucratie is er niet normaal te communiceren wat wel of niet wenselijk is.</p> <p>Aandacht voor boeren die stoppen. Stoppersregeling: voor de stoppende ondernemer misschien goed.</p> <p>nadeel : bedrijven die up to date zijn te slopen dit is kapitaalvernietiging terwijl er zo veel andere verwaarloosde schuren er nog staan.</p> <p>Rood voor rood is burgers in het agrarisch gebied die hier niet altijd passen.</p> <p>Bestemmingswijziging zorgt voor ondernemers bij ondernemers.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Gebiedsgerichte oplossingen: Agrarisch gebied moet je bestemming wijzigen maar wel zo dat het gebied agrarisch blijft, Als er een loodgieter komt te zitten die zo groot wordt dat hij later toch na de industrie moet,</p> <p>Dat een buur boer dit erbij kan kopen en hierdoor ze bedrijf uit kan breiden.</p> <p>Verdienmodellen :</p> <p>Eerlijke prijzen: De gemiddelde burger is niet bereid om daarvoor te betalen, dat kan wel in uitzonderlijke gevallen voor een enkeling geld dat. 99% van de boeren kan hier helemaal niks mee</p> <p>1% kan kleinschalig geld vragen voor ze product.</p> <p>Voorbeeld hier: Er is bij ons een boerderijautomaat , en dat loopt prima maar dit gaat niet werken als elke boer er een neerzet.</p> <p>Investeren in korte ketens: De consument bewust maken dat ze meer betalen voor lokaal voedsel. En lokaal kopen.</p> <p>Helpen bij samen werken: Hebben we zo even niks voor.</p>
	<p>Ik heb met belangstelling de publiekversie koersnotitie Agrifood van juni 2020 gelezen. Het is goed een om een stap vooruit te doen richting 2030 en vandaar uit terug te redeneren hoe je er wilt komen. Belangrijk om te lezen dat er wordt gestreefd naar afspraken die niet elke coalitieperiode veranderen. Landbouw is als een mammoettanker die niet goed in staat is om snelle wendingen te maken. Er zit wel heel veel wensdenken in het stuk en ik mis een analyse welke wet en regelgeving nu al belemmerend zijn om stappen te zetten richting 2030. Als provincie ben je immers ook gebonden aan landelijke en Europese wet en regelgeving. In de mail zijn een aantal vragen opgenomen die ik zal trachten te beantwoorden.</p> <p>Meer innovaties bij de boer krijgen, met name jonge boeren: Ik heb wat ervaring in de Achterhoek als agro innovatie regio en merk dat m.n. bij LNV de belemmerende factor zit. Ook zit je vast aan de derogatieregels van 80% grasland en 20 % maisland, die veranderingen in teelten bemoeilijken Daarnaast mis ik dat er een soort fonds is die boeren een steuntje in de rug geeft als de innovatie mislukt of niet of minder brengt dat verwacht. Nu is de boer diegene die de financiële pijn draagt. Daar zou in de projectplannen geld voor gereserveerd moeten worden. Verder vergrijs de sector in rap tempo en je zou na moeten denken hoe vrijkomende grond naar m.n. jonge boeren geschoven kan worden, boeren willen best extensiveren of houtwallen aanleggen e.d. maar niet als dit ten koste gaat van hun bestaande areaal. Veel mestwetgeving is gebaseerd op grond. Ook moet de regelgeving aangepast moeten worden omtrent verplaatsen houtwallen, bomen e.d. als er extra grond aan het bedrijf wordt toegevoegd als dat de logistiek op het bedrijf verbeterd.</p> <p>Van kringlooplandbouw een succes maken: Kringlooplandbouw is een containerbegrip geworden waarvan weinigen op dit moment een helder beeld van hebben hoe dat vorm zou kunnen krijgen. Dat beeld moet je eerst en beter helderder krijgen en gedeeld en herkenning krijgen voordat je verder gaat. In de VKA is een mooie basis gelegd omtrent het verminderen van verliezen van mineralen naar de omgeving. Voor de kringloopwijzer, die de basis is voor inzicht op mineralenverliezen op melkveebedrijven, krijgen melkveehouders inzicht waar verliezen liggen en waar het beter kan. Voor een betere bodem zou m.n. de biomassa aan bermgras, slootmaaisel en GTF afval weer naar de landbouw terug moeten om sneller het organische stof gehalte in de grond te verhogen.</p> <p>Diverser grondgebruik zoals agroforestry: Hier is weinig kennis van en ook weinig animo van boeren denk ik. Het geeft veelal beperkingen met het werken van de huidige machines. Het zou mogelijk passen als boeren meer grond onder hun bedrijf krijgen en hout ook een functie zou kunnen krijgen in de bouw en daarbij de garantie dat de eenmaal geplante bomen ook gerooid kunnen worden als dat beter is voor vruchtwisseling van een boerenbedrijf.</p> <p>Afzet van biologische producten en vanuit korte ketens: Hier mis ik de markt benadering. Als je momenteel bij FrieslandCampina wilt omschakelen naar een biologisch melkveebedrijf kom je op een wachtlijst. Die markt groeit minder hard dan de politiek verondersteld. Korte ketens betekend ook dat m.n. de supermarkten bereid zouden moeten zijn om lokale producten op te nemen in hun assortiment. Het vraagt ook nogal aanpassingen in het aanleveren, versheid, beschikbaarheid, kwaliteit van producten.</p> <p>Genoeg ruimte bieden aan functieverandering: Door vergrijzing stoppen er veel boeren de komende 10 jaar. Vaak zie dat m.n. de grondgebonden bedrijven wel voldoende vermogen hebben om oude stallen te slopen om verloedering te voorkomen en het probleem vaak zit in de intensieve veehouderij zonder</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>grondposities. Eigenlijk zou je er naar moeten streven dat alle functies gelijk worden geschakeld in het buitengebied, zeker als daar meer startups of kleinschalige bedrijven wilt. Dus de lusten (buitenaf en vrij wonen en werken) en de lasten delen (mogelijk overlast door geur, geluid).</p> <p>Burgers en supermarkten zover krijgen meer duurzame producten te verkopen: Het begint natuurlijk of er vraag is of komt vanuit de burger/consument. Momenteel buitelen veel duurzaamheidsinitiatieven met allerlei logo's over elkaar heen. Daar zou je eenduidigheid in moeten zien te krijgen zodat je als consument niet meer in verwarring wordt gebracht. Waar vraag is komt aanbod, alleen wie kan dit goed begeleiden?</p> <p>Mijn achtergrond, ik ben in het dagelijks leven boer, heb een melkveebedrijf in [REDACTED] waar ik met mijn gezin woon. Een melkveebedrijf met 120 melkkoeien, 60 stuks jongvee en een 80 ha land in gebruik. Van dat land is ca 55 ha grasland, 15 ha maisland en 10 ha natuur/extensief grasland. Een bedrijf dat al sinds [REDACTED] ons familiebezit is en twee zoons ([REDACTED]) zijn voornemens het bedrijf over te nemen [REDACTED]</p>
Landbouworganisaties	
[REDACTED]	Wij willen niet dat de niet-grondgebonden bedrijven naar bedrijventerreinen moeten.
[REDACTED]	Mail 7-7: het [REDACTED] zal binnenkort inhoudelijk reageren en ziet de uitnodiging voor de online discussiebijeenkomst graag tegemoet.
[REDACTED]	<p>Telefonisch gesproken, wil meedoen met overleg, ook voor verdienvermogen. Mag op zijn bedrijf!</p> <p><i>Even een korte reactie ,er word weer niet gesproken over biolandbouw ,alleen maar over duurzaam ,en kringloop landbouw</i></p> <p><i>Hoe kan dit ,voor een beleid stuk zelf [REDACTED] word niet genoemd is gevestigd in gelderland</i></p> <p><i>Ik vind het beleid een heleboel woorden ,maar geen daden</i></p> <p><i>Ik wil er wel over praten dus bel me maar</i></p> <p>Mist stip op de horizon (ook landelijk). Elk jaar andere maatregelen.</p> <p>Hoeveelheid grond moet bepalend zijn voor aantal te houden dieren. Hier durft men niet voor te kiezen. Nu bepalen de rechten de intensiteit en gaat het verkeerde kant op. Grootschaligheid/megastallen kunnen nog steeds. Provincie kan via RO paal en perk stellen, maximum aangeven.</p> <p>Stel gebiedsregisseurs aan en zorg voor x-aantal initiatieven jaarlijks om echt de verbinding/vernieuwing te realiseren</p> <p>Eerste stap is erkennen dat het zo niet goede kant op gaat en het ook echt anders willen. Voorbeelden hoe/wat fout gaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jonge boer gedwongen tot extra/te hoge financiering omdat hij/zij rechten op moet kopen - Mest: export van ingedikte fractie naar Frankrijk en wij blijven met dunne fractie zitten - Subsidies werken vaak verkeerd door en zijn belangrijker dan doel: casus eigen boerderij, verbinden natuur en landbouw. Hij wil met [REDACTED] 15 ha [REDACTED] benutten voor landbouw. Deze vindt provinciale subsidie van 1200 per ha belangrijker. Er is afgesproken dit gebied te verarmen maar het is klei, dat is niet te doen terwijl boer nu op dit grasland bomen wil en zijn koeien wil laten grazen, dat past nu in ons beleid voor agroforestry. (ik: hoe kunnen we dit doorbreken! - Ander voorbeeld een gebied(k (kromming Maas) heeft [REDACTED] extra gekregen van [REDACTED] maar nu zijn de natuurdoelen zo hoog gesteld dat landbouw helemaal niet meer past - Biomestvergisters, grotere bedrijven, managers, altijd groei-ambitie. Kan familiebedrijf niet tegenop: 1 eurocent op 100.000 eenheden tov 90 cent op 5.000 eenheden. - Omschakeling biologisch: voor melk nu weer kantelpunt om omschakeling te stimuleren want er is tekort aan biologische melk. Consument moet er voor willen betalen dus subsidiering zou niet nodig moeten zijn. Kosten SKAL 1000 euro per jaar vormen geen belemmering voor boer. Is wel benieuwd waar

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>RFC voor gaat kiezen (on the way to planet proof, nu 650 gecertificeerd)). Heeft ook belang bij om wel biologisch in programma te hebben maar betreft nog slechts 80 boeren van de 13000 leden)</p> <p>-</p>
	<p>Er is zeer weinig aandacht voor dierenwelzijn terwijl burgers dit steeds belangrijker vinden. Het wordt maar 1x genoemd. Dierenwelzijn is niet automatisch onderdeel van kringlooplandbouw en zo zal ook natuurinclusiviteit niet automatisch onderdeel zijn van kringlooplandbouw. Aan dierenwelzijn moet daarom specifiek aandacht besteed worden om niet onder te sneeuwen. Constateringen en aanbevelingen uit de zienswijze 'Dierenwelzijn in de kringlooplandbouw' gepubliceerd (https://www.rda.nl/nieuws/nieuws/2020/5/06/zienswijze-dierenwelzijn-in-de-kringlooplandbouw) zijn relevant. Om het Gelderse landbouwbeleid tot een succes te maken nog enkele opmerkingen;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Je moet niet speciaal grond gaan gebruiken om veevoer te gebruiken (pagina 8 pijler 2) maar dieren voeren met alleen voedsel reststromen - Kringlooplandbouw op provinciaal niveau bestaat niet. - Bij ketenafspraken vergeet daarbij niet dat vierkantsverwaarding belangrijk is en leverzekerheid van producten. Beide aspecten verdienen aandacht bij het bevorderen van regionale voedselsystemen. - Denk na wat overheid in ondersteunende zin kan doen bij het maken van een omslag. Dit is moeilijk en lastig en alleen goedzo roepen naar ondernemers is niet voldoende. - Op veel pachtgronden mogen geen bomen worden geplant, dit is belemmerend voor agroforestry.
Voerbedrijven	
	<p>Koersnotitie heeft ten onrechte geen aandacht voor bedrijfsbeëindiging, voor de gangbare boeren die voor de grote markten produceren en voor innovatie en internationalisering. Te intern gericht.</p>
	<p>lijn in het stuk is duidelijk. Nu doen: duidelijk maken wat nu precies kringlooplandbouw en wat er dan moet worden aangepast. We hebben afgelopen 30 jaar al veel aanpassingen hebben gedaan in de sector.</p> <p>De inzet gepleegd op biologische landbouw zal voor veel gangbare bedrijven erg lastig worden. Ik zou dan ook de verschillende bedrijfstypes graag naast elkaar zien.</p> <p>Voor de 3 erg verschillende gebieden is verschillend beleid nodig (Achterhoek- Veluwe – Rivierengebied)</p> <p>Maak daarvan goede analyse en kijk dan wat nodig is om die doelen te halen. Er liggen al mooie projecten (denk dus aan). Ik wil graag een bijdrage in deze verandering leveren.</p>
	<p>Is de term "gezinsbedrijf" in deze tijd niet wat achterhaald?</p> <p>We zien dat de vrouw van de ondernemer vaak buitenshuis werkt, kinderen studeren en opa met oma in het dorp wonen.</p> <p>Daarom lijkt het me meer gepast om over ondernemers te praten.</p> <p>Maar misschien zie ik dat niet goed.</p> <p>Verder mis ik concreet wat er voor plannen zijn voor de intensieve sectoren.</p> <p>Maar zeker aanleiding om een keer verder over te spreken.</p>
	<p>Goed dat wij Koers opstellen en bespreken met stakeholders.</p> <p>Het animo bij de boer om te voldoen aan maatschappelijke wensen is afgenomen, want altijd moet het weer bij de boer gebeuren, gevraagd wordt om investeringen met een laag rendement. Investeringen terugverdienen is lastig.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>██████ wil verliezen zoveel mogelijk uitfaseren: zoeken naar juiste maat: verliezen zo klein als mogelijk en zo groot als nodig. Prijzen komen tot stand als onderdeel van een wereldmarkt. Dit miste hij in de Koersnotitie. Vierkantsverwaarding is mooi! Kalversector kan alleen bestaan met succesvolle familiebedrijven maar heeft geen waarde als je het in het buitenland niet kunt verwaarden. Want sommige delen raak je in Nederland aan de straatstenen niet kwijt.</p> <p>Goede houding van provincie Gelderland: provincie is bondgenoot van de boer, provincie staat niet tegenover maar naast de boer. Belangrijk: voor lange termijn duidelijkheid geven. Hoe langer duidelijkheid, hoe beter. Aansluiten bij initiatieven die er al zijn bv landbouw netwerk salentijn. Is mooi initiatief maar pas op dat het niet vergaderen wordt zonder aansluiting van boeren.</p> <p>Omvang veehouderij gaat afnemen. Zorg zit in periferie eromheen: slachterijen, hogescholen, (en ██████?). Als de afname te groot wordt dan zullen grote spelers hun kapitaalverlies verliezen. Dat gaat ten koste van innovatiekracht.</p> <p>Hoe kunnen wij agrariërs bereiken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Digitaal. In coronatijd is gebleken dat boeren veel digitaler zijn dan ze dachten. Maak gebruik van digitale mogelijkheden, bv webinars. Fijn voor boeren want ze hoeven het huis niet uit en kunnen kijken op een moment dat hen past. 2. Laagdrempelige bijeenkomsten, bv bij mensen thuis. Tijdstip is belangrijk: avond. Duidelijk moet zijn wat er voor hen inzit. In hun taal. Wij moeten de juiste toon vinden. <p>██████ wil graag worden uitgenodigd voor een of meer webinars.</p> <p>Hij nodigt ons team Agrifood uit om een bezoek te brengen aan ██████.</p>
<p>██████</p> <p>██████</p>	<p>Op ene flink aantal van de genoemde maatschappelijke opgaven hebben wij intern werkprocessen ingericht, heeft strategievorming plaatsgevonden en/of zijn projecten gedefinieerd. Kortste klap lijkt mij om hieromtrent, voor de online-discussiebijeenkomst, een telefonisch overleg in te plannen.</p>
Agribusiness en overig	
<p>██████</p> <p>██████</p>	<p>██████ Telefonisch de mailreactie besproken 22 juli 2020 en pilot biologische melk</p> <ul style="list-style-type: none"> -Biodiversiteit: ga met groepen boeren en onderzoekers op zoek naar de zich ontwikkelende praktijk en geef zelf ook incentives. Voorbeeld Drenthe die aan 10% hoogst scorende boeren een beloning geeft. Veldleeuw met 300 boeren gestopt omdat er niet systematisch geborgd werd. Benut monitorings tools van RFC. Samen met partijen als WNF, banken etc kun je tot verdienmodellen komen. -Kijk voor gebiedsgericht ook naar LNV om doorbraken te creëren: ██████, ██████. Rapporten Systeemanalyse natuurinclusieve landbouw ██████ en ██████ -Achterhoek: Groot Zevent, Stichting Biomassa, Nijhuis, Dorset....doen het al gewoon. Kijk ook naar Mineral Valley Twente -On the way to planet proof tov biologisch. Planet Proof groot bereik door grote afnemers zoals Nestlé. Zuid Holland (groene cirkels) kijkt naar mogelijkheid ondersteuning: brede adoptie 300 boeren aansluiten -Gesprek ██████ en Peter Drenth plannen over biodiversiteit en grondbeleid en pilot biologisch/ketenaanpak. De doelen liggen te hoog. Voor RFC is regionaal innoveren lastig maar ze doen het wel en gaan meer gebiedsgericht werken <p>Mail 3 juli: Essay 2030 is wel heel erg wensdenken. Dat biodiversiteit enorm is toegenomen is teveel van het goede.</p> <p>Gelderland heeft wel bijzondere innovatie-eco-systemen zoals bij VKA, maar topniveau van wereld? High-tech alleen op agrarische bedrijfsterreinen?? High-eco en high-tech kunnen ook in landelijk gebied.</p> <p>Kweekvlees wordt overschat.</p> <p>Duurzame verdienmodellen: wie bouwt en organiseert ze.</p> <p>Het zou helpen om zelf klip en klare doelen te stellen. Provincie moet zelf que investeringen, innovaties en brede adoptie meer aan de bak. Met ook eigen 'incentives' op door boer geleverde maatschappelijke diensten, die niet allemaal door melkprijs betaald kunnen worden, zoals voor PlanetProof criteria</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
Groene organisaties en groen onderwijs	
██████████	<p>Complimenten. Doet mee aan webinar.</p> <p>Aanvulling: biodiversiteit is toegenomen zowel boven als onder de grond. Teruggang insecten is gestopt is te weinig ambitie, veranderen in dat teruggang van insecten is gekeerd en er weer veel meer weidevogels broeden.</p> <p>Toevoegen agrarisch onderwijs als belangrijke sector. Ook ambities toevoegen dat innovatieve Gelderse bedrijven stage plaatsen bieden voor de agrarische ondernemers van de toekomst.</p> <p>Bij keukentafelgesprek meer toezeggen, boeren willen meer dan een gesprek.</p> <p>Vanaf welk moment wordt de verandering gang gezet? Op welke deur kan de boer die vandaag al problemen heeft kloppen?</p> <p>Bij korte keten niet alleen herenboeren en biologisch elandbouw, maar ook Gederlands eigen regionale 'groothandel' te noemen : ██████████</p>
██████████ ██████████	<p>Enorm veel beleid en nog weinig praktijk. Probleem is veel groter: de marktwerking moet eruit! Overheid moet gewoon keihard ingrijpen. Wenkende perspectieven, waar nog geen kop en staart aan zit, valt slecht bij de boeren. Er moeten miljarden komen om daadwerkelijk ruimte te maken. En wel knetterhard rond N2000. Bedrijven uitkopen, grond opnieuw uitgeven aan boeren in de buurt, met clausules. Maak maar een overheidsgrondpot.</p> <p>En wordt concreet, zoals rond Schaarsbergen. ██████████/</p> <p>Graag kaart agrarisch natuur en landschapsbeheer aanpassen, Avebe, Campina etc., en kunnen moeilijk terug, hoge productie tegen zo laag mogelijke kosten. Consumenten die meer gaan betalen? Is droom. In de beprijzing in de supermarkt zitten niet de maatschappelijke kosten.</p> <p>Er moet m.i.echt serieus geld komen om boeren meer ruimte te geven om extensiever te gaan boeren, beter voor de bodem te gaan zorgen etc.</p>
██████████ ██████████	<p>Wat betreft kringlooplandbouw en het sluiten van de kringloop van mineralen is de Achterhoek inmiddels dankzij projecten zoals Mest op Maat, de Groene Mineralen Centrale, de Kunstmestvrije Achterhoek, de pilot Groene Effectieve Bodemverbeteraar, alsook de regiodeal Kringlooplandbouw een landelijk erkend koploper en voorbeeld. Mijn eerste advies voor uw uitvoeringsplan zou dan ook zijn een goede innovatie regeling in het leven te roepen voor de innovatie gerichte partijen in de Achterhoek en de uitvoering van deze regeling in handen te geven aan de regio zelf.</p>
██████████ ██████████	<p>Een kringloop kan ook in de regio worden vormgegeven en niet alleen op het eigen bedrijf zelf. Kan ook landelijk of in West Europa gerealiseerd worden. Zeker als het over grootschalige en intensieve landbouw gaat.</p> <p>De regio zou mijns inziens ruimer geformuleerd kunnen worden. De export naar onze achtertuin, ons achterland in Duitsland is ruim 20 miljard per jaar. Voor ondernemers is een lange termijn perspectief nodig, om te investeren. Vooral het perspectief op heldere toekomstige wet en regelgeving. Moet doelstelling worden, vierde pijler.</p> <p>De voorbeelden in de notitie kunnen in evenwicht winnen. Akkerrand - natuur inclusieve kringloop landbouw. Verkoop bij de boer - minuscuul deel van de werkelijke productie.</p> <p>Nabrand: het getal van 10% van de economie is wel erg laag. En standaard veilig voedsel is in NL ongekend hoog</p>
██████████ ██████████	Reageert later.
██████████ ██████████ ██████████	<p>Wij willen als ██████████, graag aangehaakt zijn en blijven bij de ontwikkeling binnen de provincie Gelderland en denken ook zeker een zinnige bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke opgaven.</p>
██████████	<p>Willen liefst gesprek met Peter Drenth over koersnotitie (██████████er komt echter een bestuurlijk overleg tussen GS en ██████████)</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<p>██████████</p>	<p>██████████ werkt aan missie gedreven innovaties onder andere op het gebied van precisietechnologie in landbouw en veeteelt. Het is zeker zo dat deze een bijdrage gaan leveren aan de doelstellingen op het gebied van circulaire landbouw en biodiversiteit. Het gaat hier om innovaties die ook terecht komen bij gebruikers, zoals de boer.</p> <p>Via het OpenEducatie programma brengt ██████████ deze innovaties dichtbij toekomstige boeren en gebruikers. In het volwassen educatieprogramma worden boeren betrokken die al in de praktijk staan en werken. Dit betekent dat ██████████ een mooie bijdrage kan leveren aan de provinciale doelstellingen op het gebied van de landbouw en veeteelt, biodiversiteit en fruitteelt.</p>
<p>██████████ ██████████ ██████████)</p>	<p>Ik mocht deze koersnotitie Agrifood met interesse lezen. Er is nagedacht over de toekomst van ons fraaie landschap. Wij zijn trots op onze Achterhoek. Echter door de verstoring van infrastructuur, (spoor- wegen en waterwegen) is er veel aan het veranderen. Ook de schaalvergroting. Daarnaast de urbanisatie en snelle uitbreiding van bewonersaantallen hebben zorg nodig.</p> <p>De zware landbouwwerktuigen verdichten de aarde van akkers en bos in onze natuur. Alles moet sneller met zwaardere machines. Dat de provincie hier serieus over nadenkt is heel positief. (Applaus)</p> <p>Onze vragen zijn de volgende, hopende dat hier ook serieus aandacht voor kom:</p> <p>Wij beheren ongeveer 25 HA bos en deels nieuwe natuur. Misschien heeft U van ██████████ nog nooit gehoord. Mag ik U dan aanraden, om onze site te bezoeken. Dan heeft U zeker een idee waarover wij praten.</p> <p>Dit landgoed is opengesteld waarvoor wij subsidie ontvangen. Hiervoor hebben wij de verplichtingen, zoals het maaien van de paden en de hekwerken schilderen. Ook het zaaien van bloemen en gewas. Ook de bomen onderhouden. Wij zijn daar serieus mee bezig,</p> <p>Soms krijgen wij de hulp van IVN-ers.</p> <p>+ Rond om ons landgoed zijn de melkveehouders en varkenshouders vertrokken. Alle grond wordt nu door de loonwerkers bewerkt. Dus aardappels, mais en gras wisselen elkaar af. Het erge is, dat het gras snel wordt doodgespoten met Round-Up. Tot wel 10 cm diep worden alle mieren en pieren dood gespoten. Daarna worden de aardappelen ook nog diverse keren bespoten. Het leven in deze aarde gaat hiermede totaal dood. Ons land aan alle kanten ingesloten krijgt de volle laag mee. Gewoon ophouden hiermee, of tenminste 10 meter van de erfgrans wegblijven als het niet anders kan.</p> <p>+ Wij hebben 3 poelen op dit landgoed. Zomer 2019 stond er plotseling een gigant van een aggregaat aan ██████████. Dit was nog geen 10 meter van onze poel. Er is zoveel water met kracht opgepompt, dat deze poel binnen een week leeg stond. De aardappelboer meer opbrengst, wij veel schade aan de poel. Deze poel hebben wij extra met de nodige zorg laten graven door ██████████, om het water zolang mogelijk vast te houden. Het waterschap had het te druk met ons drinkwater. Beseffen ze wel dat onze poel de spons is voor ons drinkwater. De kosten voor het graven waren niet gering, en voor onze rekening. Deze schade kunnen wij bij niemand verhalen.</p> <p>+ Van het waterschap krijgen wij jaarlijks rekeningen die ieder jaar hoger worden. Dit jaar hebben ze weer iets gevonden om te verhogen. Er is een kapschuur gebouwd waar we de landbouwwerktuigen stallen, opdat deze niet wegroesten. Een kapschuur met eikenhout uit ons bos en traditioneel gebouwd. Wat schetst onze verbazing, dat er een prijskaartje wordt gegeven van €30.000,- De kosten waren nog niet de helft. Maar de directeur van waterschap moet ook betaald worden, dus alles maar weer verhogen.</p> <p>Kortom: wij zien graag dat de vervuiler betaald. Hij heeft immers een hogere opbrengst.</p> <p>Bij ons vliegen de bijen naar de poel voor schoon drinkwater, en de zwaluw bouwt zijn nest met leem uit zelfde poel. Ook de ree komt hier drinken. Onze bossen en mossen filteren schoon (drink)water en houden dit vast als een spons.</p> <p>Het waterschap zou zelfs moeten belonen in plaats van belasten. oor onze inzet worden we beboet, en daar maken we bezwaar tegen.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<div></div> <div></div> <div></div>	<p>is ontstaan uit zorg om de teloorgang van de landschappelijke waarden en de alarmerende achteruitgang van de biodiversiteit. Wij omarmen derhalve het in de notitie geschetste droombeeld, dat wij op gemeentelijk niveau al geruime tijd nastreven.</p> <p>verkeert in de gelukkige omstandigheid dat zich als een groene gemeente wil profileren. Dit heeft geresulteerd in een hechte samenwerking met de gemeentelijke overheid. Wij leveren de ideeën en de expertise en starten projecten, de gemeente faciliteert en ontwikkelt beleid.</p> <p>Mede dankzij de gemeentelijke inzet zijn onder meer de volgende initiatieven gestart:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het opzetten van lokale voedselnetwerken - het aanzwengelen van bewonersbetrokkenheid bij de gemeentelijke energietransitie - het opzetten van een netwerk voor wilde bijen door bewoners - het aanpassen van het bermbeheer tbv biodiversiteit - het bevorderen van de patrijs, in de uiterwaarden en elders in de gemeente - het uitbrengen van een landschapsbiografie die bewoner en landschap dicht bij elkaar gaat brengen - het creëren van maatschappelijk draagvlak middels nieuwsbrieven en de jaarlijkse landschapsgesprekken. <p>Het belang van wordt blijkbaar onderkend, getuige de vele subsidies waarop we inmiddels aanspraak hebben kunnen maken.</p> <p>Het is vanuit onze ervaring met dit uitdagende proces dat wij menen een zinvolle bijdrage te kunnen leveren aan de realisatie van het in de Koersnotitie zo fraai beschreven droombeeld.</p> <p>Het wenkend perspectief</p> <p>De koersnotitie start met een mooie droom. Dat is goed, zet een positieve toon en stimuleert toekomstgericht denken. In het proces dat nu moet gaan ontstaan zijn twee zaken cruciaal. Ten eerste dat de droom een rol gaat spelen als bindende factor, als gemeenschappelijk punt op de horizon. Daarvoor is nodig dat de droom niet die van de provincie blijft, maar gaat leven onder de uiteenlopende belanghebbenden in de provincie. Dat is een belangrijke opgave die wat ons betreft duidelijker in de notitie kan worden uitgesproken.</p> <p>Ten tweede hoort er een visie bij op hoe de weg naar de droom kan worden geplaveid en welke rol de provincie daarbij neemt. Daar raken wij in verwarring. Het goede nieuws is weliswaar dat de droom een hoog ambitieniveau heeft, maar het slechte nieuws is dat de uitvoeringstrategie daar niet bij aan sluit. Als voorbeeld ter toelichting: we lezen dat er weer veel weidevogels broeden en dat de insecten het weer goed doen, maar nergens wordt duidelijk hoe de oorzaken van de achteruitgang (chemische bestrijdingsmiddelen, intensief maaien en mesten, verdwijnen van groene infrastructuur) worden opgeheven.</p> <p>Onze suggestie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkel een strategie samen met maatschappelijke actoren op weg naar “het wenkend perspectief” • Kies actieve rollen die daarbij passen. <p>Maatschappelijke transitie</p> <p>Het wenkend perspectief omschrijft een ingrijpende transitie, die alleen lukt als veel partijen er samen in slagen een fundamenteel andere landbouw te organiseren, die niet is gebaseerd op maximalisatie van de productie maar op maximalisatie van waarden.</p> <p>De wetenschap leert ons dat dergelijke transitie veel tijd vragen, eerder 20 jaar dan 10. Een nog belangrijker les uit het transitie-onderzoek is dat de ‘gevestigde macht’ tegen die grote veranderingen is, want niet in hun belang. De gevestigde macht in de landbouw, dat is het conglomeraat van voedselindustrie, retail, banken, kennisinstituten, boerenorganisaties en overheden. Deze hechte keten met grote wederzijdse afhankelijkheid, het huidige systeem, vormt als het ware een korset, waarbinnen de boer slechts een radertje is met weinig speelruimte. Zoals elk complex sociaal systeem, geldt ook voor dit systeem dat veranderingen zeer lastig zijn. Transitie ontstaan zelden binnen het systeem zelf, maar vrijwel altijd vanuit kleine netwerken van partijen erbuiten . Daar ontstaan nieuwe</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>samenwerkingsverbanden gebaseerd op nieuwe uitgangspunten. Als die doorgroeien in aantal en omvang, komt er een kantelpunt waarop het systeem zich aanpast. Een mooi voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van de lokale energiecorporaties.</p> <p>Waarom is deze kijk op transities van belang? Omdat deze de basis vormt voor een strategie die wij in het stuk niet aantreffen. De gepresenteerde strategie en aanpak sluiten niet aan bij de geformuleerde ambitie. Wij missen bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oplossingen die boeren uit de wurggreep van het huidige systeem halen. • Een centralere rol voor directe relaties tussen producenten en consumenten in de regio, en betalingen voor landschapsdiensten aan boeren. • Meer aandacht voor de rol van de consument. Hoe kan deze verleid worden tot het kopen van lokaal en gezond voedsel? • Rollen die de provincie hierin zou kunnen nemen. <p>Veranderkracht van de provincie</p> <p>De ambitie is dus dat er veel gaat veranderen in het Gelderse voedselsysteem, met grote gevolgen voor vele partijen. Wat is eigenlijk de veranderkracht van de provinciale overheid? Top-down sturing via wetten en regels past hier niet en werkt hier niet, en dat is ook niet wat we in de notitie lezen. Wat we wel lezen is dat er erg veel wordt gepraat met partijen binnen het bestaande systeem, en zoals gezegd denken wij dat dat te weinig oplevert.</p> <p>Wat we hier menen te zien is een beleid dat nog op twee gedachten hinkt. Enerzijds worden innovaties bejubeld, maar daar (b)lijkt het te gaan om technische innovaties door de grote spelers binnen het bestaande systeem. Wij denken dat die het huidige systeem juist in stand houden door de dingen die al gebeuren gewoon nog beter te doen. Hun strategie wordt meestribbelen. Wij geloven daarentegen in de kracht vanuit de samenleving onder regie van de provincie. Die vinden wij in het stuk onvoldoende uitgewerkt. Hierover meer onder “gebiedsgerichte aanpak”.</p> <p>Met welke instrumenten zou de provincie de transitie kunnen aanjagen?</p> <p>Programma Natuurinclusieve landbouw. Opmerkelijk is dat het samenwerkingsverband Natuur-inclusieve landbouw in de notitie geen aandacht krijgt. De provincie Gelderland heeft zich gecommitteerd aan de samenwerkingsovereenkomst Natuurinclusieve landbouw Gelderland (brief GS dd 2 juni 2020). Daar zit toch een financieel instrumentarium aan vast waaraan de provincie meebetaalt? Welke sturingsmogelijkheden gaat dit programma opleveren?</p> <p>Grondbeleid. Een effectief instrument lijkt ons wanneer de provincie actief is op de grondmarkt en landbouwgrond opkoopt en weer verkoopt tegen voorwaarden die passen bij natuurinclusieve landbouw. Onder het kopje ruimte wordt daar in de notitie mogelijk naar verwezen als het gaat over grondbeleid en stoppende boeren. Wij pleiten ervoor dit met spoed uit te werken.</p> <p>Stimuleer nieuwe bedrijfssystemen gebaseerd op een diversiteit aan producten (zoals agroforestry). Zorg dat agrarische ondernemers voldoende vertrouwen krijgen in de provincie als partner, en ontwikkel een programma voor de lange termijn met financiën en kennis om een lastige omschakelperiode door te komen.</p> <p>De koersnotitie benadrukt deze voorwaarden maar het instrument kan sterker worden neergezet.</p> <p>Bestuurlijke samenwerking. De koersnotitie gaat niet in op samenwerking met andere provincies. Samen kunnen de provincies natuurlijk een flinke veranderkracht ontwikkelen, en het rijk bijvoorbeeld zo ver zien te krijgen dat financiële instrumenten worden ontwikkeld om de boer een eerlijke prijs te geven, bijvoorbeeld de BTW op duurzame producten uit de regio naar het lage tarief te brengen. Ook wordt de rol van de Gelderse gemeenten niet zichtbaar. Werk deze bestuurlijke samenwerking op verschillende niveaus uit als onderdeel van het programma.</p> <p>Verbind zonneparken met nieuwe landbouw. De energietransitie zal flinke veranderingen in grondgebruik met zich meebrengen, met name als voor zonneparken wordt gekozen. Is er een model denkbaar waarin vergunningverlening (voor zonneparken) wordt gekoppeld aan kansen voor nieuwe en natuurinclusieve landbouw?</p> <p>Verbind klimaatadaptatie met nieuwe landbouw. Ook het aanpassen van het waterbeheer aan klimaatverandering levert allerlei kansen op die in het vervolg veel meer aandacht vragen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van voor boeren aantrekkelijke betalingsregelingen voor het vasthouden van water, die het voor hen mogelijk maakt met minder vee en mest een betere bodem te ontwikkelen.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Gebiedsgerichte aanpak</p> <p>Regierol van de provincie. Zoals gezegd vraagt het aanjagen van de transitie om een flink aantal lokale veranderkernen. Dit zijn groepen belanghebbenden (boeren, bewoners, instellingen, overheden etc.) met een vernieuwende visie die nieuwe lokale samenwerkingsverbanden starten, bedrijfsmodellen uitwerken gebaseerd op multifunctionele waarden, lokale voedselverwerkingsmethoden ontwikkelen en experimenteren met nieuwe regelgeving. Deze noodzakelijke ontwikkeling vraagt een actieve regierol van de provincie. Wij missen de urgentie voor het nemen van deze rol in de notitie. Er wordt weliswaar gesproken over gebiedsgerichte oplossingen, maar daar gaat het alleen over het aanpassen van regelgeving. Het belang daarvan onderschrijven wij, maar behalve deze wetgevende rol is het voor de transitie belangrijk dat de provincie lokale initiatieven individueel ondersteunt en de uitwisseling tussen de groepen coördineert en versterkt. In de notitie wordt niet expliciet hoe de provincie deze cruciale rol denkt in te gaan vullen.</p> <p>Consument. Opmerkelijk is dat behalve in de droom zelf de consument geen aandacht krijgt. Er wordt wel gepraat met de retail maar de bewoners van Gelderland als consument van voedsel en afnemer van andere diensten van het landschap blijven buiten beeld. Dat is voor ons onverklaarbaar. In de transitie speelt een toenemende vraag naar lokaal, gezond voedsel en waarden van het landschap een essentiële rol. Die moet worden ontwikkeld. In lokale gebiedsprocessen kunnen bewoners en bedrijven een grote rol spelen in het ontwikkelen van een nieuw voedselsysteem, daarvan zien we steeds vaker aanzetten in de regio. Wat kan de provincie doen om deze vraag te stimuleren?</p> <p>Groepsgewijs. In de koersnotitie is vaak sprake van aandacht voor de individuele agrariër. Er zijn tal van redenen waarom een groeps- en gebiedsgerichte aanpak meer oplevert. Landschappelijke waarden en biodiversiteit vragen om een gebiedsgerichte aanpak. Op individuele bedrijven zijn maatregelen veel minder effectief. Boeren in een groep staan samen sterker en kunnen elkaar enthousiasmeren, helpen en van elkaar leren. Voor de inwoners van het gebied is een gezamenlijke inspanning van samenwerkende boeren veel zichtbaarder, en een extra aanmoediging om zich verantwoordelijk te gaan voelen voor een lokaal en duurzaam voedselsysteem. We adviseren dus nadrukkelijk een groepsgewijze aanpak. Inderdaad, dat vraagt om keuzes voor gebieden en om instrumenten die samenwerken tussen boeren bevorderen.</p> <p>Tot slot</p> <p>In de koersnotitie lezen we dat er vooral wordt ingezet op kansrijke gebieden.</p> <p>Wij menen dat de gemeente Brummen veel kansen biedt. Voedselbossen en agroforestry, klimaatbestendige producten, betalen voor landschapsdiensten, gezondheid van voedsel, al dit soort concepten kunnen in deze context worden gecombineerd tot toekomstbestendige verdienmodellen. De betrokkenheid van overheden, lokale bewoners, bedrijven en instellingen is onmisbaar voor het welslagen van de transitie.</p> <p>■■■■■ onderschrijft volledig de doelstellingen in de koersnotitie en benadrukt de noodzaak van veranderingen (juist) ook voor de generaties na ons. Er is ons dus alles aangelegen om dit mooie provinciale initiatief te doen slagen. Wij hebben vooral de nadruk gelegd op het ontwikkelen van een strategie die bij de ambitie hoort. Wij realiseren ons dat de notitie het allereerste begin is van een gezamenlijk zoekproces en zijn daarom gemotiveerd een bijdrage te leveren aan vervolgstappen.</p>
■■■■■ ■■■■■ ■■■■■	<p>‘Koersnotitie Agrifood’ is een zevenmijlslaarsstap vooruit in het Gelderse beleid, een hoopvolle opstart van een ontwikkeling die eigenlijk alles omvat, lokaal, regionaal en mondiaal. Graag reik ik dan ook nog enkele aandachtspunten/suggesties aan waarmee de provincie wellicht haar voordeel kan doen. Een gelukkige omstandigheid is dat ik hierbij input heb ontvangen van een autoriteit op gebied van agrarische duurzaamheidstransitie, namelijk ■■■■■. Zijn aanvullende opmerkingen over de Koersnotitie zijn, als klap op de vuurpijl, aan het eind van mijn betoog opgenomen en raken in mijn ogen de kern van het gedachtengoed achter de duurzame landbouw.</p> <p>1. Pionierfase duurzaamheidstransitie; kennis ontwikkelen door ervaring</p> <p>Het eerste wat me opviel was dat de Koersnotitie in nogal absolute zin over doelen, resultaten, kennis en</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>innovatie spreekt. Maar eigenlijk weten we nog zo weinig. Veel kennis over ecologische streekeigen voedselproductie en over de sociaal-culturele aspecten hiervan is verloren gegaan.¹ Dus wat ga je de boer vertellen met de keukentafelgesprekken, hoe bouw je vertrouwen op en hoe gids je hem/haar naar een lucratieve duurzame toekomst? Het lijkt me dat je in dit proces ook hard moet werken aan bewustwording, aan een cultuuromslag in denken. Niet alleen bij de boer maar sowieso ook bij alle stakeholders, waaronder de overheid zelf. We zitten weer in de tijd dat we kennis moeten vergaren door te pionieren als een Jethro Tull en dan is het zaak om haar ook zo snel mogelijk te integreren in het onderwijs dat deels nog op oude leest is geschoeid. Het wordt dus cruciaal om niet alleen de duurzame landbouw maar ook de kennis hierover in een circulaire beweging te ontwikkelen, van op basis van gefundeerde aannames geformuleerde uitgangspunten naar ervaringskennis richting praktijk/uitvoering die vervolgens weer via de opleidingen landt bij de aspirant boer, een niet aflatend proces van voortschrijdende kennisopbouw. En een groeimodel dat steeds meer relevante facetten vat en navenant gaat oogsten.</p> <p>Te maken met de pionierfase van deze ontwikkeling heeft vast ook de tweeslachtigheid die doorklinkt in de aanpak en opstelling van de overheid. Energietransitie noemen als verdienmodel zie ik nu al gepaard gaan met de komst van zonnevelden die ernstig afbreuk doen aan de beleving van landschap en de mogelijkheid om de kostbare, vruchtbare bodem te benutten voor productie van gezond voedsel en versterking van biodiversiteit, een combinatie die de duurzame boer ook zoveel kansen biedt om te profiteren van toerisme. Hij zaagt zo aan de poten van zijn eigen stoel. Daarnaast wordt ook gewed op het paard van niet-grondgebonden, industrie-achtige high tech landbouw waar “efficiënt voedsel wordt geproduceerd”. De vraag is hoe dat valt te rijmen met de gekozen uitgangspunten t.a.v. biodiversiteit, gezond voedsel, dierenwelzijn en CO₂-uitstoot (bij intensieve veeteelt). ²</p> <p>Verdienmodel verbeteren door met de oppermachtige supermarktketens te praten over hogere prijzen belooft weinig goeds. Begrijpelijk des te meer het streven naar korte ketens met bijbehorende netwerken. Maar misschien kun je als overheid ook nog bekijken of er kan worden gestuurd door financieel te prikkelen of te ontmoedigen. Die prikkels moeten dan wel doordacht zijn, met heldere criteria en controleerbare doelen. Zo gaat het op Europees niveau nog faliekant mis: de landbouwsubsidie gaat vooral naar grote boeren met intensieve veeteeltbedrijven. Hoe ga je als provinciale overheid strevend naar een toekomstbestendige landbouw hiermee om?</p> <p>2. Scope: landbouw als vitaliserend onderdeel van een multifunctionele leefomgeving</p> <p>Succes kun je pas echt verwachten als de hele gemeenschap meegaat in de ontwikkeling. Maar de insteek van de Koersnotitie is nog sectoraal. Om de landbouw te vernieuwen is het essentieel hem te zien als een vitaliserend onderdeel van een multifunctionele leefomgeving. De Omgevingswet doet een beroep op integraliteit van denken bij het ontwikkelen van die omgeving. Hierin behoren natuur, wonen, water, werken, cultuurhistorie, verkeer, toerisme/recreatie, biodiversiteit en klimaat in onderling verband een rol te spelen. Vanuit dit integrale streven zouden ook andere maatschappelijke opgaven moeten worden meegenomen op de koers naar een duurzame landbouw, zodat synergetisch voordeel ontstaat, meer partijen belang krijgen bij de nieuwe agrarische revolutie en er ook echt een samenleving in beweging komt richting duurzame toekomst. Dat kan in een bewustwordingscampagne waarin de hele keten van een duurzame samenleving tot leven komt, een keten van boeren, voedselbewerkers, detailhandelaren en allerlei andere maatschappelijke actoren, zoals de overige economische branches, de cultuur- en natuursectoren, de overheden en de bevolking in haar rol als participant en consument. Om die brede reuring ook op RO-vlak te pushen zou je kunnen denken aan een verleidingsplanologie die de samenleving een waaier van kansen biedt om te werken aan een duurzame leefomgeving. Beslissend in dit proces zijn een doelbewuste, actieve overheid en een wijdverbreid besef van dringende noodzaak. De coronacrisis heeft geleerd dat je onder die omstandigheden verbluffende resultaten kunt bereiken. Urgentie speelt nu meer dan ooit t.a.v. de duurzame inrichting van de leefomgeving; met de huidige wereldwijde laksheid op gebied van klimaat stevent de aarde af op een temperatuurstijging van 3 tot 4 graden boven pre-industrieel niveau en een fikse zeespiegelstijging. Anno 2300, wie weet nog eerder, klotst het zeewater tegen de stuwwallen in de Gelderse Poort.³ Hoopgevend is wel dat er al zoveel vernieuwende initiatieven gaande zijn, ook onder de boeren.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>3. Synergie van kringlooplandbouw, natuur, cultureel erfgoed, klimaat en toerisme Voorts vraag ik nog aandacht voor het volgende: Natuurinclusieve kringlooplandbouw biedt meer kansen om agrarisch gebruik van bepaalde gronden te combineren met waterberging (tegen overstromingsgevaar, verdroging en bodemdaling) en hiermee samenhangende natuurontwikkeling. Dit kan gepaard gaan met plaatselijk gebruik van nieuwe, natte teelten bijvoorbeeld riet, lisdodde en wilgen. Dit alles effent de weg voor klimaatadaptieve en op meer biodiversiteit gerichte inrichting van het landschap. Momenteel is de eenzijdige, intensieve landbouw met zijn behoefte aan lage polderpeilen een sta-in-de-weg voor deze cruciale ontwikkeling.</p> <p>Combinatie van natuurinclusieve kringlooplandbouw en klimaatadaptieve inrichting van het landschap (klimaatbuffers) biedt kansen om aan te knopen bij de structuren van het natuurlandschap, in het riviereengebied de oeverwallen en de kommen. Lange tijd trok de mens profijt van de specifieke eigenschappen van die gronden, zodat hiermee een ongelooflijk rijke cultuurhistorie is verbonden die vertelt over eeuwenoude oplossingen op gebied van wonen (nederzettingsspatronen), landbouw, waterbeheersing en militaire strategie (waterlinies). Deze combinatie maakt het dus aantrekkelijk om de unieke kwaliteiten van een gebied te versterken en zo de culturele identiteit van een streek of regio beter uit de verf te laten komen. Dit kan ook stimuleren tot meer draagvlak en betrokkenheid van de bewoners.</p> <p>Combinatie van duurzame landbouw, natuur, klimaat en cultureel erfgoed biedt kansen om met de unieke kwaliteiten aan de weg te timmeren en zo de vrijetijdseconomie (toerisme/recreatie) een boost te geven. De boer verdient zijn geld niet alleen als voedselproducent maar ook als <i>natuurboer</i> die door zijn werkwijze de flora en fauna herstelt, de biodiversiteit versterkt, de CO2 vastlegt in bodem en bomen en het milieu gezonder maakt. Daarnaast ontpopt hij zich als <i>gastboer</i> door te profiteren van toerisme/recreatie, van mensen die de arcadische sfeer van een ecologische boerderij willen opsnuiven, zelf de aarde willen bewerken, gezonde producten willen eten, willen genieten van het dartelevēe en de welig tierende natuur rond het mozaiek van akkers, weiden, kassen en bosschages en die willen ontdekken hoe dit alles voortbouwt op een oeroud cultuurlandschap. De natuurinclusieve kringlooplandbouw draagt door gastvrijheid extra bij aan bewustwording en solidariteit van de gemeenschap en versterkt daarmee ook zijn economische basis. De vernieuwing van de landbouw gaat in mijn ogen dan ook véél verder dan sec duurzaam grondgebruik; het gaat ook om meerfunctionaliteit waarbij de boer voor zijn kostwinning uit meerdere vaatjes tapt. Duurzame landbouw en vrijetijdseconomie worden in dit proces nieuwe, elkaar bestuivende, economische dragers die een belangrijke aanjagersrol kunnen spelen bij de overschakeling naar een nieuwe, toekomstbestendige economie en een duurzame leefomgeving.⁴</p> <p>Hieronder volgt het aanvullende overzicht van aandachtspunten en suggesties van agrarisch duurzaamheidsexpert [REDACTED].</p> <p>1. Algemeen: natuurvriendelijke kringlooplandbouw, integraal programma</p> <p>De ambitie van de Koersnotitie Agrifood is een bijdrage te leveren aan maatschappelijke waarden die zijn gericht op het helpen van boeren met hun toekomstplannen voor een natuurinclusief bedrijf ofwel een natuurvriendelijk bedrijf. Het begrip natuurvriendelijke kringlooplandbouw wordt regelmatig genoemd. Uitgangspunt is circulaire economie, behoud van gezinsbedrijven.</p> <p>Het valt mij op dat in het Essay o.m. gesproken wordt over ‘niet-grondgebonden’ landbouw van high tech bedrijven die zich vestigen op agrarische bedrijventerreinen, die een belangrijke bijdrage zouden leveren aan de export. Het gaat hier om intensieve veehouderij en glastuinbouw. In de Koersnotitie Agrifood komt dit onderdeel niet terug. Het wordt dus niet duidelijk hoe deze vorm van landbouw zal worden omgevormd tot Natuurvriendelijke kringlooplandbouw. Of, gelden hiervoor uitzonderingen? Hoe is het in ‘s-Hemelsnaam mogelijk dat dit ‘niet-grondgebonden’ landbouw wordt genoemd. Want ook deze zogenoemde ‘niet-grondgebonden’ landbouw gebruikt voedergewassen en grondstoffen die geproduceerd worden op landbouwgrond, zij het vaak overzee, tenzij</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>we chemische en/of artificiële producten of mineralen gebruiken, maar die zijn niet onuitputbaar en/of plegen een aanslag op milieu en klimaat. We kunnen niet aan de ene kant een natuurvriendelijke kringlooplandbouw ontwikkelen en aan de andere kant een vorm van landbouw in stand houden waarvoor heel andere regels gelden. Het gaat immers om een integraal programma.</p> <p>Als het uitgangspunt een integraal programma is, betekent dat ook dat rekening gehouden moet worden met de positie van landbouw en voeding in de wereld. De rijke landen gebruiken veel grondstoffen uit arme en opkomende landen. De rijke landen leggen door hun ongezonde diëten, met veel vlees, een groot beslag op de schaarse landbouwgrond. De arme en opkomende landen hebben een achterstand in kennis om voldoende opbrengst van hun grond te halen, ze zorgen wel voor een groot gedeelte van de mondiale biodiversiteit, waarvan de rijke landen ook profiteren terwijl ze er geen vergoeding voor ontvangen.</p> <p>Nederland, als klein dichtbevolkt land, en ook Gelderland, heeft maar net iets meer dan 1000 m² per inwoner beschikbaar voor de landbouw. Dat is sowieso al te weinig voor de productie van een gezond dieet. Dus import van grondstoffen zal in Nederland sowieso nodig zijn, ook al halveren we de consumptie van vlees per inwoner. Het feit dat we veel landbouwproducten exporteren kan alleen maar omdat we nog meer grondstoffen importeren, veelal uit arme en opkomende landen, ver weg. Ook de arme landen hebben, zeker op basis van de voorziene bevolkingstoename, in 2050 te weinig landbouwgrond om hun bevolking op een gezonde manier te voeden. Een integrale aanpak houdt dus o.m. in dat in Nederland geen grondstoffen meer worden geïmporteerd uit arme en opkomende landen, niet meer wordt geproduceerd voor export, maar alleen geproduceerd wordt op basis van een natuurvriendelijke kringlooplandbouw. De import van grondstoffen die daar voor nodig is hoeft ook niet te komen uit landen ver weg, maar kan ook gehaald worden uit de ons omringende landen, die per hoofd meer landbouwgrond tot hun beschikking hebben. In Nederland produceren voor de export zal altijd leiden tot onevenwichtigheden in de wereld. Bovendien gaat dit gepaard met veel transporten over de wereld in lange onduurzame ketens, waar de boeren niet tegen kunnen concurreren en dus geen redelijke prijs kunnen verdienen.⁵</p> <p>2. Innovaties</p> <p>Onderzoek werd in de afgelopen 50 jaar vooral uitgevoerd voor de intensieve landbouw. Ontwikkelkansen liggen nu vooral op het gebied van onderzoek en innovaties om te produceren zonder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. Op dit vlak is al veel kennis, vooral opgedaan in de praktijk, ontwikkeld bij de totstandkoming van de natuurvriendelijke landbouw, zoals agro-ecologie, biologische landbouw, enz. Maar het onderzoek op dit gebied is ver achter gebleven bij het onderzoek naar de intensieve landbouw. Wat nodig is zijn innovaties om de bodem te beschermen, opbrengst te verhogen, zoals strokenteelt, gewasrotatie, tussenteelten, polycultuur, groene gewassen, mulchen, minimale grondbewerking, nutriënt kringlopen lokaal sluiten en de lokale flora en fauna onderhouden. Ook informatie-, voorlichtings- en hulpprogramma's zijn belangrijk.</p> <p>Belangrijke keuzes moeten worden gemaakt op welke gebieden onderzoek zal worden ingezet en innovaties kunnen worden verwacht. Daarbij moet ook worden gekeken naar maatschappelijke effecten van technologische vernieuwingen. Belangrijke terreinen zijn milieu- klimaat-, biodiversiteits-, kringloop- en gezondheidseffecten van nieuwe technologieën, zoals kweekvlees, indoor en vertical farming. Innovaties toepitsen op natuurvriendelijke landbouw met gebruikmaking van de bestaand praktijkkennis en nieuw onderzoek zal grote vernieuwingen tot stand brengen, die ook weer geëxporteerd kunnen worden naar landen met voedseltekorten.</p> <p>De relatie tussen landbouw en gezond voedsel wordt niet aangestipt. Hier is sterke interactie nodig met de consumenten. Het gaat om minder vlees, gezondere producten die zijn geproduceerd op gezonde bodems, zonder chemische middelen en niet alleen door toevoegen van een beperkt aantal nutriënten. De innovaties moeten gericht zijn op het omschakelen van maximale productie qua opbrengst per ha of opbrengst per dier naar evenwichtige productie die recht doet aan de eisen die gezondheid, milieu en klimaat stellen.</p> <p>3. Ruimte</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>De beschikbare grond in Nederland, en ook in Gelderland, is zeer beperkt. Landbouw en natuur moeten meer samengaan, dus nastreven van verweven van functies. Bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • door streven naar maximale biodiversiteit op landbouwgronden, • door landbouw, landschap, recreatie en natuur met elkaar te verbinden, • door duurzame energie te ontwikkelen, maar niet ten koste van landbouwgrond en biodiversiteit, • door te zorgen voor gezonde bodems die als buffer kunnen dienen voor wateroverschotten en -tekorten, • door landbouw, natuur en landschap via 'poorten' te verbinden met de stad, • door kleinschalige voedsel productiemogelijkheden op het boerenbedrijf mogelijk te maken (en daarvoor de nodige technologieën te ontwikkelen), • door verbindingen tot stand te brengen tussen producenten van landbouwproducten in de ommelanden van de steden en makers van voedselproducten in de stad. <p>4. Verdienmodellen</p> <p>Nieuwe verdienenmodellen moeten worden ontwikkeld in het omschakelproces van export van landbouwproducten naar export van kennis van natuurvriendelijke kringlooplandbouw in brede zin. In het bijzonder geldt dit voor ontwikkelingslanden om hun productie op natuurvriendelijke manier uit te breiden, door innovaties voor kleinschalige landbouw, precisielandbouw, informatie-, voorlichtings- en hulpprogramma's voor (management van) kleinschalige bedrijven, en verwerking van landbouwproducten op kleine schaal voor lokale voedselproductie. Op deze manier kan echt gewerkt worden aan integrale mondiale programma's voor gezonde en duurzame landbouw en voedsel in een wereld zonder honger.</p> <p>Samenwerken is een speerpunt. Maar dat geldt dan ook voor samenwerking in de keten. Samenwerking is vaak al moeilijk in korte ketens, maar in lange internationale ketens is het niet realistisch. Machtsverhoudingen, gebaseerd op oligopolistische concurrentie, in die ketens verhinderen dat. Dit kan alleen worden bereikt door het afdwingen van eerlijke gereguleerde handel, zowel binnen</p> <p>Gelderland, binnen Nederland als in de wereld. De Koersnotitie zet in op het behoud van gezinsbedrijven in de agrarische sector. Dat is een mooi uitgangspunt. Ik wil daarom voorstellen meer, beter, directer en ambitieuzer aan te sluiten bij het programma van de Verenigde Naties: 'UN Decade of Family Farming 2019-2028'.</p> <p>██████████, 31 juli 2020</p> <p>Tot zover de reactie op de Koersnotitie Agrifood. Hopelijk kunnen jullie hier wat mee op kortere of langere termijn. Graag zijn ██████████ en ik bereid het een en ander nog toe te lichten. Verder nog bedankt voor de uitnodiging om mee te denken, voor ons een dankbare kans om onze inzichten uit te dragen. We zijn blij met de actieve rol die de provincie oppakt in het streven naar een duurzame landbouw. Keuzes maken vanuit ruime scope, waken over kennisdynamiek en meegroeien met de bevindingen hiervan zijn recepten voor een duurzaam succes.</p>
██████████ ██████████ ██████	Reageert later Dank voor het doorsturen van de Koersnotitie. Inmiddels hebben wij deze via verschillende wegen ontvangen. Na onze vakanties zullen wij intern bespreken of wij willen reageren en wat onze reactie is. De eerste reactie is trouwens positief, veel punten die voor ons belangrijk zijn, zien we erin terug.
██████████ ██████████	IS blij inwoner van Gelderland te zijn die deze ambitie durft uit te spreken t.a.v. de ontwikkeling van de landbouw 😊. Meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren? Laten zien dat jonge boeren een duurzame toekomst hebben. De biologische landbouw is in onze ogen een goed voorbeeld voor deze toekomst: duidelijke (internationale) regels t.a.v. duurzame productie en, mede door de borging, een onderscheidende waardering door de consument.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Geef jongeren het perspectief dat je met een landbouwbedrijf kunt 'werken met de natuur' en tegelijkertijd daar een goede boterham aan kunt verdienen inclusief maatschappelijke waardering. High tech past daar ook heel goed in en kan het aantrekkelijker maken.</p> <p>Van kringlooplandbouw een succes kunnen maken? Dan moet je er voor zorgen dat boeren een meerprijs in de markt ontvangen. Biologisch is een mooi voorbeeld hiervan. De boeren krijgen via het Bio Keurmerk een beloning voor hun duurzaam geteelde / geproduceerde producten. Er valt ook in biologische landbouw natuurlijk best nog wat te verbeteren. In Nederland pakt de sector dat ook eigenhandig op via stichting EKO-keurmerk. Een verbinding met de ambitie van de Europese Commissie t.a.v. biologische landbouw via de Green Deal en 'Farm to Fork' kan hier ook in helpen. En natuurlijk hoeft niet alles per sé onder het bio keurmerk geschoven te worden. Het kan ook op andere manieren, zeker in korte keten verband. Laat de biologische landbouw in dat geval een grote inspirator zijn.</p> <p>Diverser grondgebruik zoals agroforestry bevorderen? Betrek de burger / consument bij dit soort initiatieven. Als dit soort projecten een onderdeel worden van de maatschappij .. en dus ook een sociale functie krijgen is de kans van slagen / verzilveren veel groter. Bijvoorbeeld laat burgers eigenaar zijn van gronden die ze, onder natuurkwaliteitseisen, langjarig verpachten aan een groep boeren. Brabant kent het Groen Ontwikkelfonds, waardoor dit soort ontwikkelingen kunnen worden gefaciliteerd.</p> <p>Afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen? Meer informatie op het schap in de winkel over de toegevoegde waarden van de biologische landbouw. Draag als Gelderland bij aan de ontwikkeling en mogelijke invoering van 'True pricing' systematiek en andere zaken om ook consumenten makkelijker te verleiden tot meer duurzame voedselkeuzes. Verbinding met 'Gelderse Streken' om ook de horeca een beter perspectief te bieden voor duurzame inkoop en propositie richting hun klanten.</p> <p>Genoeg ruimte voor functieverandering? Ruimtelijk en financieel. Richt je op (potentiële) boeren die een aantal belangrijke uitgangswaarden voor de beoogde landbouw ook persoonlijk koestert (zie onder 1).</p> <p>Burgers en supermarkten zover krijgen meer duurzame producten te (ver)kopen. Meer informatie op het schap in de winkel over de toegevoegde waarden van 'biologische landbouw'. Gangbare producten vervangen met bio. Zie ook opmerkingen onder 4 over o.a. 'true pricing'. Durf te kiezen. Stimuleer campagnes voor duurzaam voedsel met een duidelijk handelperspectief voor de consument (i.e. concrete keuzes).</p> <p>In de tekst nog opmerkingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biologische pluimveebedrijven hebben uitloop nodig, hoe kan dat op ene bedrijventerrein? - Delen van de ambitie zijn voor 2030 te ambitieus - De kringlopen niet internationaal vormgeven, wel kringlooplandbouw als exportproduct\ - Hoe definiëren we 50% minder afval? - Bij agroforestry letten op de feed vs food discussie. - Het agroforestryconcept is nog te weinig bewezen als business model
	<p>Je schetst een zonnig perspectief, dat is ondersteunend voor de landbouw en waardierend voor de landbouw. Niet elke boer zal er zo naar kijken, maar daar heb je toch maar beperkt invloed op.</p> <p>De legitimatie om als provincie (overheid) je met landbouw bezig te houden komt wel terug, maar zou sterker kunnen. Nu wordt het in vaten gegooid als natuurinclusieve kringloop landbouw. Je kunt het een stapje concreter maken door te zeggen dat je je als overheid committeert aan de doelen voor klimaat (mitigatie/adaptatie), biodiversiteit, waterkwaliteit, bodem en dat je daarom speerpunten kiest in innovatie waarop je toetst. Het is niet duidelijk waar je straks op gaat sturen.</p> <p>Daar hoort bij dat je stuurt op integraliteit: de doelen komen op het erf samen en juist die synergie wil je bevorderen en werk met werk maken.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Ik mis een verwijzing naar proces: hoe wil je dit stimuleren? Ik denk aan de filosofie van de Omgevingswet waaraan je je opgave kunt ophangen: integraal en bottom up.</p> <p>Tenslotte (zou ik mee moeten beginnen): doel, doelgroep en vervolg. Dat staat wel enigszins aan het eind: waarom dit document, wat voegt dit toe, voor wie is het geschreven, moet het anders dan het nu gaat???</p> <p>Dit is wat ik er snel even uithaal, graag tot nadere toelichting bereid uiteraard.</p>
	<p>Richt je op AGROKETENS. Boeren organisaties doen stap terug, doe dan huiskamerbijeenkomsten alleen met iemand van de keten erbij. Richt ook een soort agro raad in.</p> <p>Heel goed dat jullie het grondbeleid ook noemen, oude DBL gronden, Rijksvastgoed Gronden, SBB, maar ook de grootgrondbezitters ASR, Twickel, de stichtingen van weldadigheid, de kerken, etc.....</p> <p>De pacht prijs moet omlaag! met name voor de melkveehouderij. Wel onder voorwaarden.</p> <p>Wees helder in de opgaven. De grondgebonden sectoren hebben een probleem. extensiveren.....</p> <p>Wees niet bang voor het cacao syndroom: 70 % van de wereldhandel van cacao loopt via Zaandam. Dat gebeurt ook al met de fruitketen.... Appels uit de Betuwe O, ja?</p> <p>Stoppende boeren zou ik niet benoemen want de vrijkomende arbeid kunnen we goed inzetten, verwerking, loonwerkers, mechanisatie, handel, etc. De factor arbeid positioneert zich opnieuw. 10 % van de werkgelegenheid is AGRO gerelateerd.</p> <p>Let op de factor ARBEID Uit de MOE landen.... Midden Oost Europese landen.</p> <p>Wees alert op het feit dat je per saldo uiteindelijk met de melkveehouderij aan tafel zit. Want daar zit niet de Gelders Kracht!</p> <p>Kijk ook naar de kleinere sectoren... Boomkwekerij, Champignons, kippen, etc. En voor deze sectoren is een korte keten wel een factor maar zeker niet de belangrijkste....integendeel. Dat is leuk voor wat melk, of wat vlees of wat fruit, maar pas op!</p> <p>Tracht de ketenbenadering te positioneren als een extra realisatie kans op de uitvoering. Bijv.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Afvoer van champost via binnenvaartschepen, idem bomen uit Opheusden. o Hergebruik van natte mest via de [REDACTED] is weer actief maar nu in Bunschoten. o Energiemanagement met bloementeel in de Bommelerwaard o Planet Proof samen met de Collectieven en dus natuurinclusief o Bouw nieuwe ketens op: Bijv. notenboomgaarden. o Randenbeheer samen met de jagers. Via Faunabeheer Gelderland (afdwingen) o Denk ook aan de dierenartsen (volgens mij is [REDACTED] toch dierenarts.) Zij weten veel! En de bank. o Energiehuishouding op melkveehouderijbedrijven via een collectief van Campina het ICT netwerk ligt er al. o De relatiebeheerders van de ketens moeten los komen en gaan nadenken en niet alleen denken in termen van melk of appels..... maarin termen van maatschappelijk functioneren. Dus ook over GROND! en arbeid... MOE landen....☺ o De relatiebeheerders van de mengvoer jongens hadden dit KRACHTvoer probleem kunnen zien aankomen. En hadden hun klanten kunnen motiveren om op zoek te gaan. o Ga naar gebiedsbranding in Uddel , Opheusden, Barneveld, Kerkdriel, Gameren, Betuwe, Harderwijk/Ermelo, o En probeer enkele landbouwgebieden te verbinden met recreatie Bijv. Park Lingezegen, klompenpaden, koeien en melk op de inundatiegebieden van de militaire linies (Grebbelinie, Betuwstelling, NHW linie en de natuurlijk de IJssellinie, koeien en melk uit de Uiterwaarden). <ul style="list-style-type: none"> • Benoem de grootste agro dorpen, zoals Lochem, Barneveld, Apeldoorn, Opheusden, Kerkdriel, Wageningen, etc.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>hoogwaardige natuur wordt teruggebracht en ambitieuze recreatiedoelstellingen van stedelijk Rotterdam in één gebied wordt gerealiseerd in de komende 10 jaar. Ook daar kwamen veel beleidsdoelen en gebiedsopgaven bij elkaar, en worden nu integraal en geïntegreerd opgepakt met landinrichting, natuurmaatregelen implementeren en vergoedingen bepalen en uitbetalen, nieuwe gewassen en nieuwe verdienmodellen, sterke reductie gebruik insecticiden, enz.</p> <p>www.buitenland-van-rhoon.nl</p> <p>Een dergelijke aanpak is per definitie sterk lokaal, uitgaand en gebruikmakend van de lokale bodem, gebiedsinrichting, lokale ondernemers, enz. Maar tegelijk goed te realiseren dat een dergelijke aanpak alleen kan op grotere schaal en met aansturing van bovenaf naast draagvlak van onderop.</p> <p>Dat kan ook een goede aanpak zijn voor Gelderland, om ook daar een heel gebied aan te pakken om beleidsdoelen te realiseren en te scherpen aan de praktijk. En tegelijk ook als voorbeeld en inspiratie voor andere gebieden en ondernemers binnen de provincie. Om die lokale ondernemers, de boeren warm te krijgen voor de provinciale doelstellingen geldt dat "zien is geloven, en vooral als het om de hoek is".</p> <p>Wanneer een dergelijke aanpak zou aansluiten bij de Gelderse beleidsdoelstellingen ben ik graag bereid e.e.a. nader toe te lichten.</p>
Adviesbureaus	
<p>■■■■■</p>	<p>De provincie heeft in dit koersdocument vastgelegd dat zij vindt dat er wat moet gebeuren, maar wat vinden de boeren er van, wat vindt de groothandel, ■■■■, supermarkten ervan? Wat is het wenkend perspectief wel echt wenkend voor boer, keten en consument/toerist? Er wordt geen verbinding gelegd met ontwikkelingen bij het rijk: die is in kader van stikstof, natuurpact 2.0 en klimaat met een enorme bak met geld aan de slag. Ik zou als provincie duidelijk hierop aansluiten.</p>
<p>■■■■■</p> <p>■■■■■</p>	<p>Meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren: een groot deel van de boeren wil wel verduurzamen maar weten niet hoe ze dat het beste kunnen doen en waar ze moeten beginnen. De provincie Gelderland zou hier een uitstekende rol in kunnen vervullen omdat zij hier alle ingrediënten al tot haar beschikking heeft: publiek-private samenwerkingen, proeftuinen met projecten en kennis en expertise. Alle vraagstukken waar de provincie Gelderland mee aan de slag is zoals klimaat, meerwaarde biomassa, regionale voedselproductieketen en landbouw en maatschappij is terug te herleiden naar de boer. Deze opgaven zijn voor de boer van een te groot abstractieniveau. Het is de uitdaging de komende tijd voor de provincie Gelderland om de schaal van deze uitdagingen terug te brengen naar het schaalniveau van het boerenerf. Dit betekent dat experimenteellocaties en (haalbaarheids)onderzoeken gericht moeten zijn op korte termijn innovaties die direct implementeerbaar zijn op het boerenerf (van jonge boeren).</p> <p>2. Van kringlooplandbouw een succes kunnen maken: Via een 'gestapelde beloning' zouden agrarische familiebedrijven meer financiële impulsen kunnen krijgen om over te stappen naar natuurinclusieve kringlooplandbouw. Dit sluit nauw aan bij de uitwerking van kringlooplandbouw door het Ministerie van LNV. Maar ook bij de biodiversiteitsmonitor: een samenwerking van FrieslandCampina, Rabobank en Wereld Natuurfonds. Hierbij wordt gewerkt met een serie prestatie indicatoren en een beloning voor prestaties. Het gaat vervolgens om een gezamenlijke financiële impuls vanuit de markt en de overheid. Toch moet zuiniger omgaan met grondstoffen en meer gebruik maken van lokale resources, de boer ook lagere kosten en meer rendement opleveren. Ecoregelingen (beloningen) kunnen mogelijk ingebouwd gaan worden in het nieuwe GLB, maar mogelijk ook gebruikt gaan worden bij een voorkeursbeleid voor pacht, voor (rente)kortingen, betaling vanuit klimaatfondsen en bijvoorbeeld vermindering waterschapslasten. Zo moet duurzaam boeren steeds meer gaan lonen.</p> <p>Veel van de opgaven rondom bodem, klimaat, biodiversiteit en bijvoorbeeld stikstof hangen met elkaar samen en moeten ook integraal bekeken worden. De eerste stap zou zijn om samen met alle stakeholders te komen tot eenvoudige, beloonbare KPI's en zo bedrijven te verleiden over te stappen naar minder stikstof en broeikasgassen, duurzaam bodembeheer, meer natuur, etc. Dit is in lijn met de visie kringlooplandbouw, provinciale ambities en de ontwikkeling van de biodiversiteitsmonitor. Het is ook de wens van de landbouwsector om afgerekend te worden op doelen in plaats van middelen alsook het creëren van nieuwe verdienmodellen.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Het is de kunst om alle opgaven die op het boerenbedrijf afkomen om te zetten naar de belangrijkste acties voor de boer. En niet vanuit het idee dat er van alles moet, maar vanuit kansen om te verbeteren. Acties die uiteindelijk ook beloond worden: meer prikkels voor duurzamer bodembeheer, meer biodiversiteit en kringlooplandbouw.</p> <p>Eventuele stappen die gezet kunnen worden zijn om tot kringlooplandbouw te komen zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het uitwerken van een 1e set beloonbare prestatie-indicatoren. 2. Het uitwerken van een beloningsregeling. 3. Acties om KPI's te verbeteren met de boeren en testen van het systeem. 4. Het afsluiten van de eerste prestatiecontracten. 3. Diverser grondgebruik zoals agroforestry kunnen bevorderen <p>De ontwikkeling van agrobosbouw, waarbij teelten en veehouderij worden gecombineerd met houtige gewassen, staat in Nederland nog in de kinderschoenen. Daarom is meer ervaring met agroforestry nodig om de omvang van de voordelen concreter in beeld te krijgen. Boeren zijn terughoudend omdat ze vrezen voor de waardedaling en landbouwbestemming van hun grond als daar eenmaal bomen op staan. De eerste stap zou kunnen zijn om pilots op te starten in samenspraak met boeren en onderwijs- en onderzoeksinstituten in de experimenteelgebieden van Gelderland, de regio FoodValley en de regio Achterhoek. Voor deelname aan deze pilots ontvangen de boeren een (marktconforme) vergoeding. Het is vaak zo dat de beschikbare middelen naar bureaus en adviseurs gaan, maar niet op het boeren erf terecht komen. Terwijl de deelnemende boeren aan dergelijke pilots het risico nemen en zich in een kwetsbare positie bevinden.</p> <p>4. Afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen en rol van burgers en supermarkten</p> <p>Het doel van de Europese Commissie is om in 2030 naar 25% biologische landbouw te groeien. Een belangrijke stap is om dit te realiseren is dat er meer supermarkten zijn om biologische producten af te zetten. Belangrijk onderdeel is het werken aan campagnes om de vraag vanuit de markt (extra) te stimuleren. De provincie Gelderland zou middelen beschikbaar kunnen stellen om campagnes te kunnen faciliteren.</p> <p>De reden waarom burgers terughoudend kunnen zijn met het kopen van biologische producten is de prijsperceptie. In de praktijk blijkt het prijsverschil mee te vallen tussen biologisch en regulier. De toegevoegde waarde van de retail zit in hun communicatie. Bij sommige productgroepen is biologisch wel iets duurder dan de reguliere variant. Als dit prijsverschil op het schap wordt uitgelegd, zijn consumenten sneller geneigd om te kiezen voor biologisch. De communicatie op het schap mag meer benut worden. De provincie Gelderland kan supermarkten voorzien van input en aangeven waar biologisch voor staat.</p> <p>We hebben de supermarkten nodig om de Green Deal te behalen. Het is belangrijk dat de retail zijn verantwoordelijkheid neemt. Het wordt tijd om de ketens kort te houden en dat hetgeen wat in Nederland wordt geogst ook zo veel mogelijk als in Nederland blijft. De provincie Gelderland kan de retail hierop aanspreken. Ook regionale handelsmissies om streekproducten bekender te maken en korte (voedsel)ketens te stimuleren dragen hieraan bij. Ook vanwege de zichtbaarheid zou de provincie Gelderland dergelijke missies zelf kunnen initiëren.</p> <p>5. Genoeg ruimte bieden aan functieverandering. De provincie Gelderland zou in moeten zetten op een nieuwe, vrijwillige ruilverkaveling van agrarische bedrijven en landbouwgronden, te beginnen rondom de natuurgebieden. Een (lokaal) fonds gefinancierd door de (provinciale) overheid en financiële sector, kan boeren per gebied in beweging krijgen. Stimuland heeft de voorkeur om gebiedsgericht te (gaan) werken en de doelfunctie van kavelruil te verbreden.</p> <p>Niet langer dient een maximale productie voorop te staan, maar verduurzaming en optimaal landgebruik. Het doel van kavelruil moet wel overeind blijven staan: boeren succesvol te maken en te houden.</p> <p>Ons idee is dat boeren die ingeklemd zitten in de buurt van een natuurgebied, de mogelijkheid krijgen om hun bedrijf ergens anders verder te ontwikkelen bijvoorbeeld op een plek waar een boer wil stoppen. Bedrijfsbeëindiging en verplaatsing moet op elkaar worden afgestemd. Daarvoor moet een (lokaal) fonds ingericht worden door de overheid en de financiële sector om de boeren per gebied in beweging te krijgen. Dat betekent dat bedrijven aan elkaar gekoppeld moeten worden. Op deze manier kan kavelruil bijdragen aan de verduurzaming van landbouw en natuur doordat ondernemers perspectief wordt gegeven om op</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	een andere plek verder te ontwikkelen en natuurgebieden de ruimte krijgen waardoor natuurherstel kan plaatsvinden. Lokale aanpak is essentieel. Regionale overheden zullen een belangrijke rol moeten nemen, maar ook zal er breder gekeken moeten worden naar de partijen die betrokken moeten worden. Milieuorganisaties en andere NGO's zouden ook uitgenodigd moeten worden om aan te schuiven.
■■■■■ ■■■■■	Vraagt wanneer er weer POP3 openstellingen komen.
■■■■■	De vragen wekken de schijn dat er toekomst is voor agrarisch ondernemers binnen het huidige politieke klimaat. Dat terwijl we allemaal weten dat die er niet is. De provincie GLD bereikt niet de haarvaten van de samenleving bereikt. Stimuleringsmaatregelen worden hoofdzakelijk in de top afgeroomd. Jonge innovatoren hebben geen schijn van kans. En als je praktijk ervaringsdeskundigen spreek zal dit breed gedeelde geluid je niet ontgaan zijn. Ham vraag is herziening van sporen en koppelen van kansen. Neem bijvoorbeeld het RES programma. Veel wethouders en ambtenaren maar ook experts die het eerlijk durven te uiten zeggen dat het een verkokerd stoom en kokend water proces is waarvan je jezelf kunt afvragen in hoeverre het begrip participatie daarin aan de orde is....
■■■■■	Is dezelfde mening toegedaan als koersnotitie, geeft zich op voor webinar, en reageert later nogmaals
■■■■■ ■■■■■ ■■■	Al lezend werd ik steeds enthousiaster over deze koersnotitie en ben zeer benieuwd naar de nadere uitwerking ervan en wil daar ook graag aan bijdragen. The Plant en Food Value zijn actief op de volgende terreinen: -agroforestry en voedselbosbouw (zie https://theplant.nl) -de meest sociale lokale keten software waar de data daadwerkelijk eigendom blijft van de boer (zie https://foodvalue.nl) -een zeer breed ingestoken gebiedsinitiatief in de Betuwe, zie https://puurbetuws.nl En met name daar zie ik op de korte termijn raakvlak. Puur Betuws is zojuist, mbv een POP3 korte keten subsidie tot leven gebracht, maar dat was niet het spannendste stuk. Klanten vinden is op dit moment ook niet het spannendste stuk, maar het veranderen van de teelten van de boeren is op dit moment de zwakste schakel. Wij organiseren in oktober een bijeenkomst om met alle betrokken maatschappelijke partijen en de boeren een systeem/methode/aanpak te vinden die echt gaat werken. Wij, vanuit Puur Betuws werken aan de vraagkant en de logistiek, en kunnen straks hopelijk samen met financiers, subsidies en begeleiding boeren methodiek bieden om met delen van hun land om te schakelen naar lokalere en ecologische teelten. Samen is dit volgens mij de gebiedsgerichte aanpak die in deze koersnotitie wordt voorgesteld. Erfcoaches was een nieuw begrip, maar dat lijkt me een geweldige begeleidingsvorm. De betuwe is een enorm interessant gebied om deze uitdaging op te pakken: heel veel (volkomen vastgelopen reguliere) fruitteelt, geweldig mooie landbouwgrond, en een groeiende vraag, vooral vanuit de professionele markt naar producten als groentes, granen, noten, bijzondere fruitsoorten etc. etc. De zuivel- en veeteelt is al verder onderweg in deze regio, maar groentes en variatie in het aanbod fruit en de hele discussie rondom ecologische telen is ontzettend opportuun hier. Kortom, wij gaan graag het gesprek aan.
■■■■■	Vraag de mening van de boeren zelf
■■■■■	Reageert later.
■■■■■ ■■■■■	Reageert later en wil graag deelnemen aan online-discussiebijeenkomst.
■■■■■	Er ontbreekt een kwantitatieve en afrekenbare onderbouwing van doelen en maatregelen om te komen tot kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw en het halen van de doelen voor de kwaliteit van de leefomgeving (mestoverschot/waterkwaliteit, stikstof, broeikasgassen, fijn stof, stank, gezondheidsrisico's). Zo is bijvoorbeeld geen analyse gemaakt van welke maatregelen nodig zijn om de stikstofdoelen te halen en om niet meer mest te produceren dan de grondgebonden landbouw op eigen grond kwijt kan en welke (kleinere) omvang van de veestapel daarbij past. In de koersnotitie wordt daarbij met geen woord gerept over de

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>intensieve veehouderij van varkens, kippen en vleeskalveren. Moet die “niet grondgebonden landbouw” (formulering koersnotie) ook naar industrieterreinen en wat te doen met het niet plaatsbare mestoverschot daarvan? Bij kringlooplandbouw zal ook de intensieve veehouderij grondgebonden moeten zijn.</p> <p>In de Circulaire atlas Gelderland staat dat Gelderland een mestoverschot van 15% heeft. Dat cijfer, berekend in tonnen mest met globale aannamen, klopt niet. Volgens de normen van de nationale mestwetgeving heeft Gelderland een mestoverschot van circa 40% wat betekent dat circa 40% van de jaarlijks in Gelderland door het vee uitgescheiden mest niet plaatsbaar is op de Gelderse landbouwgrond binnen de wettelijke bemestingsnormen, op basis van officiële CBS gegevens, zie https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84071NED/table?ts=1594981222751</p> <p>Daarbij is het ook belangrijk te weten dat mest vergisten en mest verwerken de mest niet laten verdwijnen , dat bij co-vergisten de hoeveelheid mest zelfs toeneemt en dat kunstmest maken uit mest geen kunstmest en (dus) ook geen energie uitspaart, zie https:// gelderland.notubiz.nl/document/8284545/1/Leo_Lamers_Expertmeeting_Biomassa_PS_Gelderland_11_december_2019</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■</p>	<p>Kringlooplandbouw vraagt om het in beeld brengen van product- & nutriëntstromen. Dit is mogelijk door de belangen van de stakeholders op te lijnen en hier vervolgens op te sturen. We hebben een perceelpaspoort gemaakt voor alle 7000-8000 percelen in de Achterhoek die zowel de waterdynamiek (grondwater, neerslagtekort en vocht in de wortelzone) als het toevoegen van mineralen (bemesting) en de onttrekking ervan (oogst) in beeld te brengen en suggesties voor acties aan te reiken (aan boeren/grondgebruikers) om duurzamer verder te kunnen. Hierbij is samenwerking tussen waterschap, provincie, waterleidingbedrijf, boeren en de uitwisseling van data cruciaal om dit goed vorm te geven.</p> <p>Natuurinclusieve landbouw is een prachtig concept: voedselproductie combineren met landschapsbeheer. Het spreekt bepaalde doelgroepen sterk aan. Door middelen op de juiste manier toe te wijzen, is hier een sterke impuls aan te geven.</p> <p>Een korte keten staat voor mij gelijk aan een transparante keten en overigens niet aan een vaste definitie van 1 schakelafstand. In onze optiek moet de consument de producent kunnen kennen en moet de producent (boer/tuinder) grip hebben op de vermarketing van zijn product.</p> <p>Om tot de realisatie over te gaan zal het nodig zijn om een programma in te richten met daarin een aantal werkpakketten. Voor een aantal werkpakketten wil ik graag een bijdrage leveren. Daarbij ligt mijn nadruk op korte ketens.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Het geschetste toekomstbeeld is mooi. De termijn om dit te bereiken ambitieus en de aanpak om daar te komen nog ongewis. Het spanningsveld is duidelijk, hoe kun je de ondernemer inspireren en faciliteren om in de gewenste richting te bewegen zonder dat hij dit als te dwingend en sturend vanuit de overheid ervaart. De aanpak is bepalend voor het succes.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Telefonisch 20 juli</p> <p>Provincie moet regie durven nemen voor grondgebonden landbouw. In Brabant is men bereid gronden te kopen en in erfpacht terug te geven, voor lange termijn. Koop rechten op en kijk wie in buurt ermee geholpen kan worden om te extensiveren.</p> <p>Het hoeft niet persé gebiedsgericht. Nu veel energie in Natura 2000 gebieden maar doe ook iets voor bedrijven in de buurt (anders rechtsongelijkheid).</p> <p>Trajecten waar ■■■■■■ bij is betrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doesburg omschakelplan, voor natuurbedrijf onderdeel Twickel. - Vorden, Zeldzame veerassen; korte keten afzet
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■</p>	<p>Wil meedoen aan online sessie</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■</p>	<p>Goede positionering van agrariërs die de kennis en kunde op het boerenbedrijf waardeert.</p> <p>Het bieden van toekomstperspectief en duidelijkheid is momenteel wat ontbreekt vanuit de landelijke politiek. Constructief dat de notitie is opgesteld als wenkend toekomstbeeld.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Om ook de nieuwe (jongere) generaties mee te krijgen is het van belang kennis te verspreiden van natuurinclusieve maatregelen door middel van onderwijs en voorbeeldbedrijven van natuurinclusieve landbouw.</p> <p>Om verandering teweeg te brengen in het huidige verdienmodel van agrariërs dienen goede alternatieven aanwezig te zijn. Divers grondgebruik en Agroforestry staat in Nederland nog in de kinderschoenen, hier kan doormiddel van educatie en proeven een slag in worden gemaakt.</p> <p>stimuleren van NIL kan met het nieuwe GLB welke in 2023 ingaat. Het nieuwe GLB zet in op vergroening doormiddel van eco-maatregelen op het bedrijf.</p> <p>Aan subsidies kan geen verdienmodel worden gekoppeld. De ideale situatie is dat de kosten van NIL vanuit het GLB of de overheid wordt betaald en de plus/winst uit de markt/keten komt.</p> <p>In de lange keten ligt een kans om gezamenlijk met meerdere partijen een goed verdienmodel op te tuigen.</p> <p>Veel natuurgebieden zijn omgeven door landbouwgebied. Dit zou een rechtstreeks verdienmodel voor agrariërs kunnen zijn, om natuurgeld in te zetten bij de agrariër.</p> <p>Op de vrije markt komt een meerprijs voor extra inspanningen met betrekking tot duurzaamheid niet automatisch van de grond. Daarom is het essentieel afspraken te maken met bedrijven en ketens om gezamenlijk duurzaamheidsdoelen te behalen.</p> <p>Een provinciale grondbank is in potentie een krachtig en constructief instrument. Landbouwgronden aankopen en met lang lopende en gunstige pachtvoorwaarden inzetten om kringlooplandbouw te bevorderen.</p> <p>Stimuleren van lokale nieuwe vormen van contact tussen boer en consument. Ondersteunen van (bij voorkeur biologisch) Community Based Agriculture (zie voorbeeld zelfoogstgroentekewekrij https://www.denieuweronde.nl/) en concepten zoals Herenboeren. Ook het stimuleren van voedselbossen, bijvoorbeeld op gronden van de provincie, liefst dichtbij woonkernen sluit bij het streven om producenten en consumenten te koppelen.</p> <p>Onderzoek de mogelijkheden voor gebiedsgericht inzetten van GLB gelden als stapelaar, dus bovenop provinciale gelden.</p> <p>Actief uitdragen en benoemen van “trots” op de boer” als onmisbare en innovatieve economische pijler en samenwerkingspartner in ruimtelijke opgaven.</p> <p>Droogte aanpak vraagt integrale aanpak waarbij natuur, agrifood, water en bodem experts bij betrokken zijn.</p> <p>De uitwerking van gebiedsprocessen rondom Natura 2000 en de rol van de provincie ontbreekt (nog) in deze notitie terwijl dit wel een heel belangrijk thema is voor agrariërs en tot de kerntaken van de provincie. De regionale potentie van lokale maatregelen en de koppeling tussen deze Agrifood notitie en stikstof dossier is nog een groot vraagteken.</p>
<p>■■■■■ ■■■■■ ■■■■■ ■■■■■</p>	<p>* Bij de essay: het gevoel in een (oud) droombeeld terecht te komen. Willen we dit kunnen realiseren aansluiting zoeken bij de belevingswereld en werkelijkheid van boeren. Dat zit er nog (te) weinig in. Dat gaat niet alleen om de financiële kant, tenminste niet bij agroforestry ed, maar om zaken waar boeren zich echt zorgen over maken (bijvoorbeeld bodem- en waterbeheer). Dit droombeeld zal ook moeten worden ondersteund door harde beleidskeuze's! Bijvoorbeeld over wat je wel maar zeker ook wat je niet wil.</p> <p>* Dat brengt mij op mijn eigen persoonlijke visie. Willen boeren echt (kunnen) verduurzamen dan zullen ze direct betrokken moeten worden bij de ontwikkelingen in hun eigen omgeving en moeten worden uitgedaagd tot of in de gelegenheid moeten worden gesteld om verantwoordelijkheid op zich te nemen. Dan heb je het over gebiedsprocessen en over <u>het versterken van het zelf-organiserend vermogen</u> (zoals agroforestry netwerk)! Een duidelijke indeling van gebieden helpt boeren zich te identificeren met hun eigen regio. De Achterhoek is goed begrenst maar <u>welke boeren vallen onder de Veluwe??</u> Ik werk zelf graag nog 1 of 2 niveaus lager; bijna op buurtschapsniveau</p> <p>* Goed om te zien dat agroforestry er al enkele keren nadrukkelijk in wordt genoemd. Ook ivm regelruimte.</p> <p>* Ecosysteemdiensten. Dat is natuurlijk ook relevant voor agroforestry. Het lijkt mij daarom goed om <u>vanaf het begin</u> te bekijken hoe agroforestry het beste bij kan dragen aan het ecologische raamwerk op het platteland en het vasthouden van water (of stikstof of koolstof..). Hoe dit te koppelen aan andere beleidsdoelen.</p>
<p>■■■■■</p>	<p>Wat is nodig om meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren?</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<ul style="list-style-type: none"> - Ons inziens is het belangrijkste hiervoor attitudeverandering. Vanuit hun aard hebben veel boeren de neiging om “te doen wat ze deden” en dat is binnen hun comfortzone: zoveel mogelijk produceren. Om de attitude verandering te stimuleren is een gestructureerd programma nodig waarbij: <ul style="list-style-type: none"> o Je (jonge) boeren identificeert, laat hun voorbeelden van succesvolle veranderingen door andere boeren zelf ervaren en lat hun toekomstperspectief. Stimuleer experimenten Een community creëren voelt hier te vroeg, maar het is raadzaam toch wel een platform te creëren waarbij de startende innovators steun/stimulans/hart onder de riem ontlennen - van kringlooplandbouw een succes kunnen maken? <ul style="list-style-type: none"> o Ons inziens is 1 van de belangrijkste barrières hier de argwaan die ontstaan & inmiddels geworteld is bij de boeren over het creëren van constante regelgeving & normen door de overheid o De inzet moet dus gericht zijn op het geven van zekerheid ten aanzien van de continuïteit in voorwaarden, regels 7 stimulansen die de overheid verstrekt. o dat het verdienmodel zou moeten verbeteren, maar daar hebben jullie weinig invloed op - diverser grondgebruik zoals agroforestry kunnen bevorderen? <ul style="list-style-type: none"> o Dit is een variant op vraag 1, zie het als een innovatie - afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen? <ul style="list-style-type: none"> o Waarom alleen drukken op biologisch. Duurzamer in zijn algemeenheid lijkt ons logischer, denk aan Planet proof en sterrensysteem van dierenbescherming. o De provincie zou een stimulerende rol kunnen spelen door hier een project van te maken, samen met producenten & een retailer die sterk vertegenwoordigt is in de provincie (zie ook laatste punt, Coop & Plus zouden hier goed voorbeelden van zijn). - genoeg ruimte bieden aan functieverandering? <ul style="list-style-type: none"> o “Als je betrokkenheid wil, betrek ze dan” o Samen met alle relevante partijen per gebied bijeenkomsten organiseren, waarbij de provincie doelstellingen neerlegt en vanuit het gebied oplossingen vraagt. o Samen werken aan een motiverend, energiegevend einddoel en van daarui terugwerken naar tussendoelstellingen & maatregelen. Een systeem afspreken waarmee de voortgang periodiek wordt gemonitord o Dit proces stimuleren en faciliteren, maar ook druk zetten op de tijdsagenda, tussenresultaten & eindresultaat. - burgers en supermarkten zover krijgen meer duurzame producten te (ver)kopen <ul style="list-style-type: none"> o Dit vergt een dedicated aanpak met 1 retailer, die als hefboom naar de anderen kan gaan werken. Alle retailers zijn immers zeer concurrentiegevoelig. Daarin ligt ook de kans. Continue proberen ze onderscheidend vermogen ten opzichte van elkaar te realiseren. Zonder haar onpartijdigheid te verliezen, zou de provincie de retailers zelf kunnen vragen welke open staan voor een projectmatige aanpak om dit doel te realiseren en met degenen die hierop reageren het project opstarten o Wij geloven niet in een convenant achtige aanpak. Dat werkt meer als excuus, dan als motivator o Het gaat erom richting consumenten relevante propositities met een goed doordachte trits van behoefte, belofte & bewijs te construeren. De communicatiekracht van de retailers is dermate hoog, dat met een gemeente inspanning van hun kant veel te bereiken is.
<div style="background-color: black; width: 100px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 30px; height: 15px;"></div>	Ik zal je stuk nog even goed bekijken en reageer dan inderdaad graag. Het ziet er zo al goed uit. Ik ontvang ook graag een uitnodiging voor je online bijeenkomst over dit thema.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<div style="background-color: black; width: 100px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 50px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 70px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 50px; height: 15px;"></div>	<p>Inspirerend maar mist echter een wetenschappelijke onderbouwing achter de gekozen richting(en). De volgende punten, met wetenschappelijke verwijzingen, werden verder nog specifiek genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • P3. 3e alinea: Waarom nog sojaolie importeren terwijl het ook prima hier is te verbouwen, (mocht je het willen gebruiken). Helemaal nu werkt soja-import neokolonialisme en ontbossing in de hand. • Het zou mooi zijn als er ook iets staat over het terugleveren van grondstoffen aan landen van wie wij grondstoffen importeren zodat ook daar de cirkel rond is. • p3: laatste alinea: Waarom toch nog steeds die hang naar export? Dat maakt het pertinent niet maatschappelijk renderend. Zie hiertoe ook het proefschrift van [redacted], van de WUR. Ik begrijp dat de essay en de koersnotitie (pas) over 2030 gaan maar ook dan zijn grotere stappen nodig richting een volhoudbare samenleving, waar de landbouw en onze voedselproductie een belangrijk onderdeel van is. • p4: Mooi dat ook agroforestry wordt benoemd. • p7: ik ben heel benieuwd hoe jonge boeren geholpen worden bij starten en bedrijfsovername. Zie de problematiek die speelt rond grondeigendom. Er is een heel ander systeem van grondeigendom nodig wil deze problematiek echt worden opgelost. Daar helpt alleen een goed businessplan niet bij. Grond kost nu (bij mij in de buurt) al ruim een ton per ha. Dat kan ik in nog geen 75 jaar terug verdienen, mocht ik zo oud worden. Ruim 2/3e van deze prijs is dus gebakken lucht en maakt elk verdienmodel kapot. • p8: Vee zet voedsel om in een factor van circa 50 op 1. Waarom nog aansturen op vee, terwijl je ook kan sturen richting minder vee. Dat leidt automatisch tot meer ruimte voor het verbouwen van mensenvoedsel met een veel hogere conversiefactor. Bijvoorbeeld de nieuwe eiwitten waar op p6 nog over wordt gesproken. Aangezien dit vaak vlinderbloemigen zijn, kunnen die prima groeien op arme grond. • p9. Het bij stoppers 'toestaan' dat er andere functies op een boerderij komen leidt automatisch tot schaalvergroting. Immers de grond wordt dan verkocht of verpacht aan de buurman die hiermee een grotere schaal krijgt. Dit is iets dat zowel niet past bij de duurzaamheidsgedachte als bij het landschap en de visie op gezinsbedrijven. Juist hervestiging van nieuwe 'toekomst' boeren zou de aandacht moeten krijgen. helemaal gezien de behoefte aan meer menskracht in de landbouw, wil deze werkelijk een maatschappelijke meerwaarde leveren. --> Neoruralisatie. • vrijkomende grond biedt geen kansen voor jonge boeren als ze er niet ook een erf bij kunnen krijgen. Dat is gezamenlijk onbetaalbaar. --> zie ook de notitie die hierover is verschenen in het kader van het Europees project over innovatieve land strategieën door TNI en toekomstboeren. • p10. top. Biologische landbouw wordt genoemd in een 'beleids'document. Zeldzaam! Echter wat doet een trekker met gifspuit op dezelfde pagina... • Tot slot wil de vereniging Toekomstboeren misschien ook wel meedenken in de uitwerking van de plannen. Zij zijn een vereniging van (aspirant)toekomstgerichte boeren met een regeneratieve insteek.
<div style="background-color: black; width: 100px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 50px; height: 15px;"></div>	<p>Mis nog: Internationale component, Dierenwelzijn, consumentengedrag en hoe provincies onderling samen optrekken. Voor het slagen is nodig: duidelijke randvoorwaarden die eenduidig en constant zijn. Voorkom dubbele playfield, Richt je niet op de resultaten zoals verdienmodel en manier van bedrijfsvoering maar op de randvoorwaarden. Supermarkten laten veranderen wordt een hele lastige denk daarbij ook aan vierkantsverwaarding, logistiek en indentiteit. Vraag; Wat wordt nu verstaan onder natuurinclusief?</p>
Banken en accountants	

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Als eerste mijn complimenten voor het heldere en goed leesbare stuk. Ik denk dat bijna iedereen blij wordt van de droom richting 2030 en nog meer als het gerealiseerd wordt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betreft een notitie Agrifood. Het expliciete food gedeelte mis ik. Misschien bewust, maar dan is het goed om deze afbakening ook ergens te benoemen. • De eerste regel gaat mede over de agrarische opleidingen, die zie ik verder niet terugkomen hoe dit vorm te geven • Notitie gaat grotendeels over grondgebonden landbouw met een uitstapje naar tuinbouw. Hoe komen de sectoren varkens, pluimvee, geiten en Kalveren er uit te zien, of wordt dat bedoeld bij agrarische bedrijventerreinen? • Volwaardig inkomen, eerlijke prijs enz. wordt veel genoemd, maar geen inhoud/ acties aan gegeven. Blijft bij spreken met en kijken naar. Hoe is hierin deze notitie al meer inhoud aan te geven?
	<ul style="list-style-type: none"> - De notitie is positief geschreven en ik herken heel veel zaken die genoemd zijn - Het kader lijkt sterk met het oog op ruimtelijke ordening van het buitengebied te zijn geschreven. Grote focus op grondgebonden bedrijven. - Startende bedrijven die boer zijn in de moderne zin van het woord (insecten, kweekvlees, binnenkweek van vis dat steeds meer een vlucht gaat nemen) komen hier niet in naar voren terwijl ze op innovatief gebied wel een grote rol spelen. Zeker de eiwittransitie start niet op het boerenerf, hoewel de impact daar wel groot kan worden. - Hoe zien jullie het voor je dat niet-grondgebonden bedrijven op agrarische bedrijventerreinen zich gaan concentreren. Dat is uitvoering, maar wat meer richting zou je hier ook al verwachten. Zeker omdat 2030 in dergelijke verhuizingen vrij kort dag is en de impact groot. - Ontwikkelkansen klinkt goed. Maar wat betekent het voor bedrijven die niet in de scope vallen, specifiek ook niet in de gebieden Foodvalley en Achterhoek? Gaan die op slot? - De pijler verdienenmodellen heeft m.i. een hoog aaibaarheidsgehalte, maar wat minder realiteitszin. Eerlijke prijzen wil iedereen, maar gaat de provincie die opleggen aan de supermarkt? Met alleen in gesprek gaan maak je het verschil niet. En veel bedrijven produceren nu voor de wereldmarkt, waar prijzen op veel grotere schaal vastgesteld worden dan alleen de eigen provincie. - Investeren in korte ketens is uitstekend. Maar graag dan wel voorbij de goedbedoelde kleinschalige initiatieven die er nu al zijn en gericht op de grootschalige producerende bedrijven die ook (i.h.k.v. de circulaire landbouw) verkorting van de ketens sterk kunnen gebruiken.
Detailhandel	
Overheden en triple helixen	
	<p>Naief verhaal, geen aandacht voor de tucht van de Europese markt (lees: retail) waar toch 80-90% van de producten van de Gelderse landbouwproductie terecht komt. Zo stunten Jumbo+AH op dit moment met Turkse en Griekse kersen. Planet proof??</p> <p>Wij zien het zwaar dat de Provincie, hoe goedbedoeld ook, met deze koers géén significante bijdrage kan leveren aan korte ketens met een duurzaam verdienenmodel die leiden tot een substantiële verschuiving van de distributiekkanalen, en daarmee verkoopvolume.</p> <p>Opvallend dat GG en regio Rivierenland niet worden genoemd. En: boeren zitten niet op erfcoaches te wachten.</p>
	1. Meer aandacht voor de toekomst van de landbouw in relatie tot klimaatverandering.

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Er moet veel extra onderzoek en inzet op pilots komen om de invloed van het veranderende klimaat op de landbouw te onderzoeken en mogelijkheden voor adaptatie in beeld te brengen, hier wil het waterschap nadrukkelijk partner in zijn.</p> <p>2. Meer aandacht voor het ontwikkelpad om veranderingen in de landbouwsector te bewerkstelligen.</p> <p>De Koersnotitie biedt een wervend toekomstperspectief voor het steven naar natuurvriendelijke kringlooplandbouw. De belangrijke pijlers in de vorm van ontwikkelkansen, ruimte en verdienmodellen zijn zeer herkenbaar. Tegelijkertijd biedt de koersnotitie niet veel nieuws: veel doelen zijn al op meerdere niveaus vastgelegd en er is al veel ervaring met onderzoek, pilots, convenanten enz. En desondanks moet er blijkbaar nog veel gebeuren om de gewenste verandering in gang te kunnen zetten. De grote vraag is wat er precies in welke volgorde moet gebeuren om de benodigde veranderingen in de agrarische sector te bewerkstelligen. Hoe ziet het ontwikkelpad van deze transformatieopgave eruit? Bij de verdere uitwerking van de koersnotitie in een uitvoeringsprogramma, zal het waterschap graag inbreng leveren bij beleidskeuzen die de provincie voorstaat.</p> <p>3. Verdienmodellen</p> <p>Om de verduurzaming van agrarische bedrijven te financieren is het nodig om sectoren die baat hebben bij de activiteiten van boeren zoals waterwinningbedrijven (schoon grondwater) en recreatiebedrijven (aantrekkelijk landschap) te laten meebetalen. Zo voorkomen we dat “free riders” profiteren van de inspanningen van boeren. Daarnaast is interessant om na te gaan of een bonus-malus systeem daarbij kan helpen. Daar waar er sprake is van “marktfalen” omdat maatschappelijke kosten niet in de productprijs wordt verdisconteerd, kan een bonus-malussysteem een meer gelijk speelveld creëren tussen verschillende ondernemers.</p> <p>4. Gesloten kringloop en waterkwaliteit</p> <p>Door de rioolwaterzuivering en mestbewerking worden nutriënten uit afvalwater en mest teruggewonnen. Door deze in te zetten als meststof op agrarische bedrijven ontstaat er een sluitende kringloop van grondstoffen en wordt de invoer van nutriënten van buitenaf zoveel mogelijk beperkt. Dat is belangrijk om de landbouw circulair te laten produceren. De huidige mestwetgeving bevat echter onvoldoende stimulansen en werpt zelfs belemmeringen op voor een sluitende kringloop. Dat belemmert een goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. De relatie tussen mest, bodemkwaliteit en water verdient extra aandacht omdat die letterlijk en figuurlijk aan de basis staat van de kringloopgedachte.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>In hoofdlijnen: mooie visie!</p> <p>NIET oke is het verplaatsen van intensieve bedrijven naar bedrijventerreinen. Het strookt ook niet met het gezinsbedrijven verhaal.</p> <p>Verward wat boeren doen: landschap en voedsel, energieopwekking, (praktijk) onderwijs en onderzoek, CO2 vastlegging, beleving: op een bankje kijken naar koeien in de wei. Niet alleen verdienen, maar ook waarderen, bv toegang tot grond, vergunningruimte etc.</p> <p>Voor de Foodvalley:</p> <p>a. door gronddruk is een soort landbouwnetwerk nodig, met beschermde (natuur inclusieve) landbouwgrond. Actief grondbeleid dat bijdraagt aan maatschappelijke doelen.</p> <p>b. Hoe belonen we de intensieve sectoren: verwaarden van reststromen en het maken van hoogwaardige mest?</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>De koersnotitie zelf daagt ook nog uit tot allerlei reacties.</p> <p>1. duurzame landbouw staat of valt met een duurzaam bodem-ecosysteem. Wat mij betreft mag dat meer aandacht krijgen (bijv. de fnuikende werking van drijfmest en mineralenconcentraten daarvoor; hoezo vruchtbare kringlopen ...?)</p> <p>2. duurzame tuinbouw staat of valt met een duurzaam arbeidsmodel. Als ik de maatschappij beluister is dat in principe zonder arbeidsmigranten (de huidige situatie wordt als moderne slavernij gezien). Cie Roemer heeft al een aardige voorzet gedaan, maar dat is nog maar het begin. Ook hiervoor zou meer aandacht passen. Terwijl de glastuinbouw wel heel veel kan betekenen voor de energetische verduurzaming van de bebouwde omgeving; de kas is de ideale zonnewarmte collector (misschien vragen dorpen straks wel om glastuinbouw aan de rand van het dorp, maar dat terzijde).</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>3. meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren; Waarom innoveert een boer? En dan niet de boer die altijd aan het uitproberen is (en helaas in de praktijk niet altijd de meest succesvolle ondernemer blijkt te zijn), maar de “gewone” boer? Omdat hij (en zij) ervan overtuigd is dat die innovatie bijdraagt aan de bedrijfsontwikkeling (en dat is een heel breed begrip: het werk vergemakkelijken, schaalvergroting en of verbreding mogelijk maken, het rendement vergroten, de marktpositie te versterken, meer draagvlak in de omgeving te verwerven, milieuvriendelijker te ondernemen) en of zijn persoonlijke “freude im Fahren” (lol in het boeren). Op zich zijn jonge boeren het meest innovatief ingesteld maar hebben ze de minste (financiële en of andere) mogelijkheden. Als je echt slagen zou willen (en durven) maken, dan zou je als provincie Gelderland een soort ‘informal investor’ voor jonge boeren kunnen worden om hen de mogelijkheden en noodzakelijkheden (o.a. business coaching) te verstrekken. Aub dat fund niet ambtelijk invullen, maar dat overlaten aan partijen die dat goed kunnen (en of dat adviseurs of banken zijn, is ook nog maar de vraag), o.a. bewezen succesvolle ondernemers. Zo’n investment fund zou je extra toegankelijk kunnen maken voor boeren die in staat zijn om aantoonbaar extra te presteren naar de fysieke omgeving (meetbare milieudoelen) en of draagvlak voor hun innovatie weten te realiseren (bijvoorbeeld door een hefboom toe te kennen op local crowdfunding resultaat). Per saldo zou dit wel eens een heel aantrekkelijke combi voor Gelderland kunnen worden: en een goed financieel resultaat én een vitaal duurzaam buitengebied.</p> <p>4. van kringlooplandbouw een succes kunnen maken: Tja, hoe definieer je kringlooplandbouw. Zelfs minister Schouten worstelt daar nog steeds mee. Een vertaling van haar is dat deze bestaat uit ketens binnen een straal van ca. 400 km (dan kan een vrachtautochauffeur thuis slapen). Het is de vraag wat je op provinciaal niveau hieraan kunt bevorderen behalve de zoektocht in deze transitie her en der met wat onderzoekssubsidies bevorderen. Du moment dat je de kringloop verder wilt verkorten richting locale (provinciale) kringlopen, kan je rol als provincie toenemen. Probeer eerst de catering van provinciale en andere overheidsgebouwen maar eens kringloop in te vullen (dus geen bananen, sinasappels, ...). En uiteraard is het onzin dat we kunstmest produceren en importeren terwijl we een mestoverschot hebben (dat mestoverschot is trouwens exit als we gaan kringloop-landbouwen, dan hebben we weer een mineralen tekort). Stop aub met alles wat drijfmest langer laat voortbestaan dan strikt nodig, stop per direct met mestverwerking en kies voor vaste mest. Dat is wat het bodem-ecosysteem nodig heeft als bakermat voor het hele ecosysteem (biodiversiteit).</p> <p>5. diverser grondgebruik zoals agroforestry kunnen bevorderen: In de meeste bestemmingsplannen buitengebied is agroforestry niet mogelijk (geen boomteelt mogelijk op agrarische grond). Dit zou je met een provinciale verordening mogelijk kunnen maken (AUB niet in tuinbouw intensiveringsgebieden!). Naast agroforestry lijkt strokenlandbouw interessant. Ook hiervoor zou je eventuele planologische hobbels met een provinciale verordening bestemmingsplan-overrulend weg kunnen nemen (idem, aub niet in IG’s). In combinatie met een pioniersrol voor de provincie als launching customer voor eco-credits (zie laatste bullet); agroforestry levert nl. veel eco-credits op waardoor het verdienmodel aantrekkelijk is. Omdat de eco-credits van boomteelt de eerste jaren gering zijn, blijft de drempel hoog. Dit kan opgevangen worden door een soort hypotheekconstructie, waarmee de toekomstige credits netto contant nu al ingezet kunnen worden.</p> <p>6. afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen. Dit zijn 2 aparte vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biologisch: het lijkt ons niet de weg om als provincie zelf een eigen gewasbescherming- en meststoffenbeleid te gaan voeren. Wat je wel kunt doen is je eigen grond (en die van mede-overheden als gemeenten, waterschappen en TBO’s alleen te verhuren voor biologische landbouw. Vooralsnog lijkt de drempel van omschakelen bij productie groter te zijn dan die bij consumptie. Door samenwerking te bevorderen tussen biologische veehouders en “gangbare” akkerbouwers kan de schaalvergroting van de biologische veehouderij en de omschakeling van de gangbare akkerbouw worden bevorderd. Biologische consumptie kan ook bevorderd worden door samenwerking met het onderwijs, zie bijv. www.growwizzkid.nl. Het lijkt me best mogelijk om daar een provinciale subsidie aan toe te kennen. En waarom krijgt elke basisschoolklas niet een “vierkante meter tuintje” bij zo’n onderwijsprogramma rondom gezonde voeding (en lifestyle)? Naast kinderen (en gezinnen met kinderen) kan zo’n programma ook ontwikkeld worden voor de utiliteitssector (een beetje organisatie is daar al mee bezig, maar er is nog het nodige te winnen).

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>- Korte ketens: de bottleneck is logistiek en keuze. Het zou zeer de moeite waard zijn om een onderzoek uit te zetten om alle lessons learned van korte ketens te inventariseren en op grond daarvan een voorstel te formuleren. Heel recent voorbeeld is het mislukken van www.deproefschuur.com. En zo zijn er tientallen mislukkingen (naast enkele succesjes her en der) en zijn er evenzeveel apps die denken alle problemen van korte ketens op te lossen. Was het maar zo eenvoudig. Ook www.taskforcekorteketen.nl is er nog niet uit.</p> <p>7. genoeg ruimte bieden aan functieverandering. Sta aub niet alles overal toe, dat wordt een janboel (c.q. conflicts of interest, zeker op termijn). Het meest logisch is om te denken in kringen rondom dorpen en steden; een vrijkomende stal aan de rand van de bebouwing is voor de meeste functies prima inzetbaar. Probeer het echte buitengebied zo leeg mogelijk te houden, zeker voor niet persé aan het buitengebied gebonden functies. Daarnaast is het zo dat het merendeel van functieverandering gedreven wordt vanuit te lage agrarische rendementen en of perspectieven (het is zelden een luxe-keuze). Je zou als provincie een provinciaal verbredingsorgaan (GR ☺?) kunnen starten wat marktconform alle vrijkomende “stallen” aan de randen van dorpen op kan kopen en die her-ontwikkelen voor functieverbreiding. Ook dit kan weer met een relatief laag risico (je kan er altijd nog VAB+ op toepassen) en zo hou je grip op de ontwikkeling (wat komt waar en hoe borg je ruimtelijke kwaliteit) én faciliteer je de verbreding. Een gewenste verbreder zou zo’n object de eerste jaren scherp kunnen huren met recht van eerste koop.</p> <p>8. burgers en supermarkten zover krijgen meer duurzame producten te (ver)kopen. In Australië is de overheid initiator geweest om diverse ecosysteemdiensten te gaan kopen. Wat leidt tot duurzamere productie. Zo wil Australië al lang klimaat neutraal zijn en koopt daarom carbon credits van haar boeren die koolstof opslaan in de bodem. Dit heeft navolging gekregen door allerlei private en publieke partijen in Australië (en elders). Dit kan de provincie Gelderland zelf ook doen en vanuit haar voorbeeldrol naar (burgers en) supermarkten die daarop aanspreken. Zeker als de provincie dit samen met andere overheden (waterschap, gemeenten) gaat doen. In Australië werkt het. Ook elders in Europa zijn hier diverse voorbeelden van. Australië wil ook de Great Barrier Reef ontlasten van vervuילend zeewater, daarom wordt er fors geïnvesteerd in eco-credits om de zeewatervervuiling te verminderen. Provincie Gelderland zou zoiets ook kunnen doen rondom biodiversiteit. Gisteren in het FD:</p> <p>De Amerikaanse private-equityfirma KKR investeert vele miljoenen in een Australisch bedrijf dat met groene financiële producten het grootste koraalrif ter wereld, het Great Barrier Reef, wil beschermen. Het gaat slecht met het Great Barrier Reef. Het grootste levende organisme ter wereld, voor de kust van Noordoost-Australië, gaat hard achteruit. Door stijgende watertemperaturen verbleekt het koraal. Een andere bedreiging is het vervuilde landbouwwater dat vanaf suikerrietplantages in zee stroomt. De weggespoelde grond, vol met pesticiden, beschadigt het rif.</p> <p>Het Amerikaanse private-equitybedrijf KKR, met een beheerd vermogen van ruim \$200 mrd, ziet daar handel in. Het investeert fors in het Australische bedrijf Green Collar: het Global Impact Fund van KKR pompt naar schatting zo’n AU\$100 mln (ongeveer €60 mln) in het bedrijf. Green Collar heeft namelijk een groen financieel product gevonden om het rif te beschermen, in navolging van emissiehandel: Australische boeren die minder grondwater in zee spoelen, krijgen een credit. Die credits mogen ze vervolgens verkopen aan partijen die hun eigen milieuvriendelijke activiteiten willen compenseren, zoals mijnbedrijven, havens en visserijen. Ook de Australische overheid is een belangrijke koper. KKR richtte in 2018 het Global Impact Fund op, een investeringsfonds met zo’n \$1,3 mrd vermogen. Het fonds investeert in bedrijven die milieuvraagstukken en sociale kwesties aanpakken. Eerder investeerde het al in een Indiaas vuilverwerkingsbedrijf en een Singaporese energieleverancier. De oprichter van het Australische Green Collar, James Schultz, is druk bezig op zijn boerderij in de Blue Mountains als hij de telefoon opneemt. 'Het heeft vannacht 75 millimeter geregend, dus de weg is overstroomd. Die moeten we nu vrijmaken.' Schultz, voormalig medewerker van de Wereldbank, ziet de investering van KKR in zijn bedrijf als een teken van de tijd. 'Vijftien jaar geleden konden we alleen maar hopen dat er een markt zou bestaan voor dit soort financiële producten. Nu begint die markt serieus volwassen te worden. Ik ben ervan overtuigd dat we dit soort milieuvraagstukken alleen kunnen oplossen met hulp van private investeringen. De overheid kan dat niet alleen. Om bedrijven en investeerders aan boord te krijgen is er een financiële prikkel nodig.' Zijn bedrijf regelt al langer de handel in CO₂-emissies en het laatste jaar ziet Schultz veel ontwikkelingen in groene financiële producten, zegt hij. 'Er is een enorme honger naar dit soort producten. Bedrijven willen vergroenen, of dat nu is omdat hun klanten dat willen, om hun risico's te spreiden of omdat</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>nieuwe overheidsregels dat eisen. Daaronder ligt een economische waarheid als een koe: schoon water, schone lucht en vruchtbare grond worden meer en meer een schaars product. De vraag daarnaar zal dus toenemen.'</p> <p>Commercieel is er veel vraag naar de Great Barrier Reef-emissies, maar cruciaal is dat het effect op het milieu ook daadwerkelijk goed meetbaar moet zijn, zegt universitair hoofddocent ██████ van de James Cook University. Hij onderzoekt de gronderosie in het noordoosten van Australië. ██████ is behoedzaam: 'Er is geen twijfel over dat er veel commerciële interesse in de emissierechten zal zijn. Maar om te meten of het daadwerkelijk werkt, moet je elke rivier, elk stroompje water analyseren om te zien of de vervuiling minder is geworden. Dat is een enorme klus.' Bovendien, zegt ██████: 'Hoe weten we dat de vervuiling die wordt gecompenseerd met de Great Barrier Reef-credits, niet vele malen erger is?'</p> <p>Door een markt voor eco-credits te (helpen) initiëren, maak je voor boeren een verdienmodel van verduurzaming. Door daar de supermarkten bij te betrekken heb je daarmee duurzaam aanbod georganiseerd (productie en logistiek). En is door dit alternatieve verdienmodel het niet nodig om deze producten duurder te laten zijn dan gangbare producten zodat je met de juiste marketing en communicatie de consument “door de bocht” krijgt. Tevens zou je een Gelders sustainable loyalty programm voor consumenten kunnen ontwikkelen (met de huidige ICT is dat goed haalbaar en combineer je een heleboel doelen; o.a. ook die van korte ketens) die consumenten beloofd voor duurzame consumptie.</p>
██████████ ██████	<p>We steunen de genoemde ambities.</p>
██████████ ██████████ ██████████ ██████	<p>Mooie koersnotitie!</p>
██████████ ██████████ ██████████ ██████	<p>Grondgebonden boeren. Het perspectief dat u voor de grondgebonden landbouw beschrijft is aantrekkelijk en past in grote lijnen bij de beleving die wij hebben over de landbouw in een jaar of 10.</p> <p>Om kringlooplandbouw gestalte te geven, is het ook nodig dat andere partners in de keten aanhaken dan degene die u noemt. Wij denken bijvoorbeeld aan de waterschappen die mineralen uit rioolslib terug kunnen leiden naar de agrarische sector als meststof. De horeca zou voedselresten ook weer beschikbaar kunnen stellen aan de landbouw. Overigens zijn we ons ervan bewust dat daar de wet- en regelgeving voor aangepast zou moeten worden.</p> <p>U geeft aan dat er in 2030 ‘stabiele inkomsten’ voor de landbouw beschikbaar zijn. Wij zouden daar aan willen toevoegen dat dat redelijke inkomsten moeten zijn die in verhouding staan tot de investeringen die zijn gedaan, de arbeid en de meerwaarde voor de samenleving.</p> <p>De vrijkomende agrarische bebouwing is in trek bij innovatieve kleinschalige ondernemingen. Wij denken dat het niet persé innovatieve ondernemingen hoeven te zijn. Het is belangrijk dat er een oplossing is voor vrijkomende agrarische bebouwing. Als daar innovatieve bedrijven gebruik van kunnen maken is dat natuurlijk prima, maar in principe moet alle passende niet-agrarische bedrijvigheid welkom zijn om de leegstand het hoofd te kunnen bieden.</p> <p>Overigens missen we in de tekst dat landbouw rust en ruimte biedt voor burgers in een vaak jachtige samenleving.</p> <p>Niet grondgebonden landbouwbedrijven. U geeft aan dat de niet grondgebonden landbouw zich zou moeten concentreren op agrarische bedrijventerreinen. Dat zou betekenen dat intensieve veehouderijbedrijven de komende jaren moeten verplaatsten naar daarvoor aangewezen gebieden. Dit strookt niet met ons uitgangspunt van gezinsbedrijven die vaak al jaren binding hebben met de locatie waar ze nu zitten. Ook is het in tegenspraak met de strategie in uw Koersnotitie waarin staat ‘Gezinsbedrijven ...hoog in het vaandel, want deze bedrijven staan in verbinding met de omgeving en zijn essentieel voor een vitaal platteland’. Die binding met het platteland valt weg als de niet grondgebonden bedrijven op een bedrijventerrein functioneren. Overigens lijkt het inrichten van bedrijventerreinen op de plannen voor compartimentering van de varkenshouderijen in de reconstructie van de varkenshouderij in de jaren negentig. Dat bleek in die tijd ook een onhaalbare doelstelling.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Toekomst voor de Gelderse boer: U wilt samen met partijen uit het veld invullen hoe de provincie aan de slag wil gaan metb de agrarische sector. Omdat regio's in Gelderland sterk verschillen pleiten wij ervoor om dit regionaal aan te vliegen. In de Regio Foodvalley werken in het Landbouwnetwerk agrarische ondernemers en organisaties, overheden en toeleverende en adviserende bedrijven samen aan de toekomst van het gebied. In de Strategische Agenda 2020 – 2025 hebben we onze visie en ambitie voor Foodvalley beschreven. De voedselsector speelt daarin een belangrijke rol. Wij gaan graag met u in gesprek over de toekomst van de landbouw in Foodvalley en de stappen die gezet kunnen worden.</p> <p>De doelen van ons beleid. U geeft aan dat de gronddruk in het landelijke gebied toeneemt. Dat zien we nadrukkelijk in Foodvalley. Grond is een cruciaal productiemiddel voor de agrarische sector. Vroeger vooral voor de melkveebedrijven en de akkerbouw, maar meer en meer ook voor de hokdierbedrijven die steeds vaker vrije uitloop voor dieren willen toepassen om tegemoet te komen aan de maatschappelijke wensen en als plaatsingsruimte voor de mest. De marktprijzen voor grond zijn al hoog en stijgen nog steeds, zowel bij de koop als bij het pachten van grond. De prijzen voor grond worden grotendeels buiten de landbouw bepaald en hebben niet of nauwelijks relatie met het opbrengende vermogen van de grond. De hoge grondprijzen en onzekere beschikbaarheid belemmeren extensivering of omslag naar natuur-inclusieve landbouw. Dat vraagt om aandacht voor het beschikbaar houden of krijgen van grond voor agrarische bedrijven die de omslag willen maken naar kringlooplandbouw en/of natuurinclusieve landbouw. Daarvoor zou een aanpak geformuleerd kunnen worden.</p> <p>In Foodvalley is een versnipperd grondgebruik. Er is veel losse pacht en een sterke verwevenheid van agrarische en niet-agrarische functies wat een speciale problematiek met zich meebrengt. Agrarische bedrijven hebben moeite om te kunnen uitbreiden van vanwege belemmerende functies in de omgeving. Mogelijk dat de regelgeving op dat punt heroverwogen moet worden.</p> <p>In 'Samenvattend' beschrijft u dat iedere agrarische ondernemer een actueel ondernemingsplan voor zijn bedrijf moet hebben met daarin een goed verdienmodel en een goed businessmodel. Wij vinden dat een waardevol doel. Het maken van een ondernemingsplan begint met een oriëntatie van de ondernemers op de toekomst van het bedrijf in relatie tot zijn of haar eigen wensen en mogelijkheden en de omgeving waar het bedrijf functioneert. Daarom adviseren we dat agrarische ondernemers en hun gezinnen, bedrijfsopvolgers of zij-instromers de kans moeten krijgen om met onafhankelijke coaches fundamenteel in gesprek gaan over de toekomst van hun bedrijf. Als dat toekomstbeeld helder is, kan een ondernemingsplan helpen om nieuwe wegen in te slaan naar een toekomstbestendig bedrijf.</p> <p>Strategie. Boeren hebben voldoende grond nodig voor een goed toekomstperspectief. U gaat verkennen hoe het provinciale grondbeleid bij kan dragen aan de beweging naar natuurinclusieve landbouw. Dit juichen we toe. Foodvalley oriënteert zich op dit moment op het opzetten van een kennisnetwerk rondom het bereikbaar maken van grond voor boeren die een verduurzamingsslag willen maken. Wij nodigen u van harte uit om daarin te participeren. Daarnaast pleiten we ervoor om een meer omvattend project in de benen te helpen om grond ook letterlijk beschikbaar te krijgen voor agrariërs die de omslag naar natuurinclusief maken. Dat kan bijvoorbeeld met subsidies of andere financieringsvormen, samen met verpachtende partijen, of burgers, bedrijven of andere partners die willen investeren in grond.</p> <p>Specifieke aandacht vragen we voor de intensieve veehouderijen. Die hebben niet of nauwelijks grond onder het bedrijf, zodat dat geen onderdeel uit kan maken van een nieuw verdienmodel met bijvoorbeeld onderhoud van landschapselementen. Wel kan samen met de sector worden gezocht naar mogelijkheden voor meer verschillende teelten en het verwerken van reststromen om kringlopen te sluiten of met het produceren van hoogwaardige mestproducten.</p> <p>De WUR en de agrarische sector in Foodvalley zijn met elkaar verweven. De universiteit doet veel onderzoek op de bedrijven. Reden te meer om de agrarische sector in ons gebied toekomstperspectief te bieden.</p> <p>Het toekomstbestendig maken van de agrarische sector vraagt om een lange adem. Met het ontwikkelen van nieuw beleid of het stimuleren van bepaalde ontwikkelingen met financiële prikkels kunnen agrarische bedrijven zich niet van vandaag of morgen aanpassen. We pleiten daarom voor maatregelen voor de lange termijn, zodat de ondernemers daarop hun bedrijfsactiviteiten en investeringen kunnen richten en zich stap voor stap kunnen aanpassen.</p> <p>Hoe gaan we dit doen: onze rol</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>U geeft startende jonge boeren extra aandacht. ‘Zij-instromers’ in de landbouw verdienen ook aandacht. Nieuw bloed met andere achtergronden en nieuwe inzichten kunnen de gehele sector versterken.</p> <p>Het voeren van keukentafelgesprekken vinden we een goede zaak. Met Zicht op de Toekomst en de pilot die daaraan vooraf ging hebben we daar in Foodvalley inmiddels ervaring mee. Het blijkt vaak nodig dat een agrarisch gezin zich eerst met een onafhankelijk coach op de toekomst beraadt om keuzes te maken. Na de keuzes kan een bedrijfs(ontwikkel)plan worden gemaakt. Het bedrijf en de mensen zijn het vertrekpunt, waarbij natuurlijk maatschappelijke doelen mee sturen aan de toekomstmogelijkheden.</p> <p>De provincie kan een grotere rol pakken als het gaat om grondbeleid. Beperken tot kavelruil is ons inziens onvoldoende. Onder het kopje ‘Strategie’ hebben we al enkele ideeën weergegeven. Op dit punt verwachten we van de provincie een initiërende en trekkende rol.</p> <p>Pijler 1: Ontwikkelkansen Extra aandacht gaat u besteden aan jonge boeren. Kunt u wat specifiekier zijn hoe u deze groep wilt ondersteunen?</p> <p>Pijler 2: Ruimte Met gebiedsprocessen gaat u aan de slag in gebieden die het meest onder druk staan. Wij denken dat u die gebiedsprocessen niet per definitie moet beperken tot de meest kwetsbare gebieden. Dat zijn wel de meest voor de hand liggende gebieden om aan de slag te gaan, maar voor succesvolle gebiedsprocessen kan het nuttig zijn om de gebiedsgrens op te rekken. Daarmee wordt kansrijker om bedrijfsverplaatsingen te regelen, kavelruilen op te pakken en uit te voeren of andere vormen van samenwerking in gang te zetten. Tevens versterkt het de agrarische sector in de gebieden met minder belemmeringen.</p> <p>Regelruimte In de Themagroep Ruimte om te Ondernemen van het Landbouwnetwerk regio Foodvalley staat de ‘remmende’ regelgeving op de agenda. Graag willen we met u in gesprek over welke regels beperken of vertragen en hoe die regels veranderd kunnen worden. In Foodvalley lopen we met de sterke vermenging van functies tegen belemmeringen aan om de sector te laten ontwikkelen en verduurzamen.</p> <p>Pijler 3: Verdienmodellen Verwaarden ecosysteemdiensten Het verwaarden van ecosysteemdiensten sluit aan bij onze opmerking onder het kopje Strategie, waarin we aangeven om te zoeken naar partners die willen investeren in grond. Dat zou ook kunnen in onderhoud van landschapselementen. Wij denken dat een mix aan maatregelen en initiatieven nodig is om de verdien capaciteit van agrarische bedrijven te vergroten. De basis ligt bij verdiensten uit de markt. Het is de uitdaging om uit te zoeken hoe die markt bij kan dragen aan het verdienmodel, los van de betaling voor de ‘reguliere’ voedselproducten.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>De koers komt mij prima over. Het is denk ik de oplossing voor de langere termijn.</p> <p>Wel vraag in me af ik deze koers moet zien met jullie Plussenbeleid waarbij de niet-grondgebonden veehouderijen toch ook nog steeds ontwikkelruimte wordt geboden, Is dat dan ook in beeld om te verlaten?</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Aan een vastgestelde nota kan en wil ik niks meer veranderen. Dat moet vooraf gebeuren.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Reactie volgt nog van ■■■■■■■■■■ en vanuit ■■■■■■■■■■</p> <p>Vindt koersnotitie een mooie notitie.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Uitgebreide reactie (LNV-breder) komt eind augustus. Informeert al wel naar relatie met Samenwerkingsovereenkomst Natuurinclusieve Landbouw Gelderland</p>
<p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Ik heb je vraag intern besproken maar we vinden het geen rol voor het ■■■■■■■■■■ om op dit specifieke stuk inhoudelijk te reageren. Maar eerder een organisatie als LTO.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<p>■■■■■ ■■■■■</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De koersnotitie is een prima basis om de keuzes voor transitieperiode en nieuw GLB te bepalen. Enkele andere provincies hebben ook een landbouwvisie (in ontwikkeling). Is uitwisseling en nadere afstemming tussen de provincies over de visies een idee? - Wat betreft (consistent) beleid en maatregelen is een fijnmazige afstemming met het rijk van belang. Ook wat betreft wie doet wat op basis van het subsidiariteitsbeginsel. - Op pag. 5 wordt gesproken over de productie van biomassa. Het gebruik van landbouwgrond voor de productie van biomassa voor energieproductie staat ter discussie. - Pag. 8 In plaats van ruilverkaveling zou ik vrijwillige kavelruil noemen. - Schema pagina 13. Hier ontbreekt biologische landbouw, hoewel Gld wil inzetten op verdubbeling areaal. - De rol van kennis(verspreiding) bij het behalen van de doelen kan nog wat sterker worden aangezet. Keukentafelgesprekken en maken van bedrijfsplannen is een goede insteek.
<p>■■■■■ ■■■■■ ■■■</p>	<p>Notitie is nog erg algemeen. Mist in de notitie aandacht voor de plannen van Rivierenland, zoals regiodeal, Regionaal Investeringsfonds Rivierenland RIF, Greenport Gelderland. Ook missen de agrarische natuurverenigingen en hun collectief. Ik zou hen in de uitvoering een belangrijke rol toebedelen. Zij hebben veel connecties met grondgebonden bedrijven. De notie neigt de indruk te geven dat er veel geld straks naar allerlei onderzoekers, adviseurs en andere projectbegeleiders zal gaan. Maar primaire sector moet zelf de wijzigingen doorvoeren. Zet in de regelingen primair in op subsidiëring van de boer voor al zijn transitieactiviteiten en beperk juist de financiële uitgaven alle allerlei ‘tussenpersonen met hoge uurtarieven’. U zou ze kunnen faciliteren door een selectie van kundige adviseurs te maken en hun expertises aan te geven, zodat de boeren weten waar ze op zoek kunnen naar goede hulp. Uw inzet om in gesprek te gaan met marktpartijen om te bezien of zij in een korte keten lokaal willen afnemen is positief. De vraag is echter wel waar die rol stopt. Zonder daadwerkelijke invloed is het wensdenken. Let op dat u agroforestry in de grondgebonden landbouw niet dichttimmert met eisen als stroken of voedselbos. Boeren willen wel geconcentreerde stukken bos aanleggen. Belangrijk is een tijdelijke dubbelbestemming. En dat de boer vrij is om zijn eigen land weer ‘bosvrij’ te maken. Tot slot, multifunctionele landbouw mist. Laat de producent beslissen welk soort ondernemer hij/zij wil zijn. En laat oude rechten van producenten overeind om zo betrouwbaar te blijven als overheid.</p>
<p>■■■■■ ■■■</p>	<p>Reageert later.</p>
<p>■■■■■ ■■■■■ ■■■■■</p>	<p>Mooi, compact en uitnodigend opgeschreven vanuit het perspectief van de Gelderse boer (en tuinder). We zijn uiteraard erg benieuwd wat dit in kwantitatieve zin in 2030 betekend voor Gelderland. Voor hoeveel jonge boeren in 2030 is dit wenkend perspectief (iedereen wil in 2030 boer worden) daadwerkelijk weggelegd? Voor hoeveel Gelderse agrarische bedrijven is er in 2030 nog ruimte?</p>
<p>■■■■■ ■■■</p>	<p>Het laatste onderwerp (boeren en burgers en supermarkten zover krijgen dat ze meer duurzame producten (ver)kopen) is vanuit de landbouw een eerste vereiste (n.l. dat boeren een eerlijke prijs krijgen voor duurzame producten) om kringlooplandbouw, functieverandering, korte ketens...te overwegen. Het heeft weinig zin deze ambities te noemen vanuit de overheid als in de praktijk dit geen reëel optie is c.q. een economische drager onder ligt. Graag dit niet sectoraal aanvliegen, maar breder trekken; trekt landschap (natuur erbij) we spreken vaak van natuur inclusief (kringloop)landbouw, dit mis ik nu. Hiermee kunnen ambities van natuur/landschap mee gekoppeld. Bovendien zien wij agrarische bedrijventerreinen (ook ergens gelezen in Gelders provinciaal beleid) als ondergang van zowel landbouw als het landelijk gebied.</p> <p>Met agroforestry (?) bedoel je voedselbossen, of is dat breder? Is vaak genoemd (ook bij gemeenten komen aanvragen binnen) maar het ontbreekt de initiatiefnemers aan kennis; dus hoe wat en onder welke (planologische) voorwaarden? Ook hieronder zit geen verdienmodel, en wordt meestal ingegeven door sociale motieven.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>De koersnotitie schetst een richting om te komen tot een circulaire natuur inclusieve landbouwsector. Een richting die we van harte onderschrijven. Ik lees dat de provincie hierbij een gebiedsgerichte aanpak voorstaat. Dit sluit aan bij de kansen die we zien om binnen bepaalde gebieden binnen onze gemeente gestapelde opgaven in samenhang uit te voeren.</p> <p>Graag leveren we een bijdrage aan de nadere uitwerking van uw Koersnotitie en de vertaalslag naar gebiedsopgaven.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Ik zie veel ambitieuze richtingen, die erg aansluiten bij waar we als ■■■■ ook voor staan: circulaire inclusieve ketens.</p> <p>Met ■■■■ hopen we een versterking van onze basis te creëren door de opzet van het ■■■■■■■■■■, met de uitvalsbasis in NoordOost Brabant. Over 2 weken horen we of dit plan doorgaat, als onderdeel van de regiodeal NO-Brabant.</p> <p>En ik zie m.n. kansen om op gebied van proeftuinen/living labs sterke lijnen te leggen naar Gelderland/Food Valley NL. Ik heb daar recentelijk al paar keer over gesproken met ■■■■/programma manager circularity bij Food Valley NL. En hopelijk gaat de nieuwe directrice dit ook omarmen.</p> <p>Met bijv. provincie Zuid-Holland leggen we een structurele link naar de Greenports, doordat de provincie ZH een part-time verbindingsofficier gaat financieren.</p> <p>En ik hoop dat we met provincie een eerste stap kunnen zetten door in Gelderland de Food Waste Challenge voor de horeca te omarmen. (opm ■■■■: is gehonoreerd)</p> <p>Ik hoop dat we ook snel over de verbindingen naar de kringloop economie kunnen leggen (al dan niet via en met Food Valley).</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>We zijn er heel erg blij mee! Het voelt als een grote steun voor waar we in Brummen al me bezig zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> -we zijn al 2,5 jaar bezig met korte ketens en met succes! - we praten met een groep van 15 boeren die natuur inclusiever willen werken. - we hebben veel relatief kleine boeren en nog weinig bedrijfsopvolging (ca. 2/3 zonder opvolging). We willen daarom een “boer-zoekt-boer” programma starten. -we zijn sinds kort partner van het actieplan NIL - we hebben een mooi participatief gebiedsproces lopen: Waardevol Brummen. Hierbij streven provincie, waterschap en gemeente om, samen met de inwoners en bedrijven, een klimaatrobuust landschap te ontwikkelen. - we hebben in Brummen een 3 ha groot Voedselbos in de openbare ruimte (en dat smaakt naar meer,..) - we werken in de Cleantech regio samen in de transitietafel Voedsel en landschap. <p>Zo goed als alle beoogde doelen van uit de koersnotitie proberen we nu al in Brummen te realiseren. Ik ga dan ook graag met jouw en/of bij de online-discussiebijeenkomst graag het gesprek aan over deze complexe, vaak maatwerk, aanpak die nodig is om de boer de transitie te kunnen laten maken.</p>
<p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p> <p>■■■■■■■■■■</p>	<p>Onderstaande opmerkingen zijn gemaakt op basis van observaties door meerdere mensen uit het team Food, BU Business development van Oost NL, incl de BU manager, ■■■■.</p> <p>De notitie is gericht op de toekomst van de Gelderse Boer en daarmee voornamelijk sectoraal ingestoken, terwijl (ook) buiten de sector vele oplossingsmogelijkheden liggen.</p> <p>In de toekomstige deel-uitwerkingen proberen integraliteit verder vorm te geven, dus inclusief de food industrie, handel/logistiek, energietransitie opgave en oplossingen vanuit Gelderse high-tech industrie. Export is ook voor veel Gelderse boeren belangrijk (direct – bijv sierteeltproducten - maar ook indirect als verwerkt product, denk aan vlees).</p> <p>Ook consumenten en burger perspectieven verder uitwerken en de landschappelijke ontwikkeling.</p> <p>“Stikstofproblematiek” is nauwelijks uitgewerkt en vraagt ook meer visie en actie van Gelderland; wat moet en ga je daar samen met de boeren aan doen?</p> <p>Biodiversiteit en landschap en water /droogte vraagt ook meer aandacht in uitwerking. Cf. vorige punt.</p> <p>Meenemen van boeren, en overige partijen in de voedselsysteem (incl burgers/consumenten) vraagt aandacht in de toekomst.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
	<p>Verder nadenken over hoe je de primaire sector & de voedselverwerkende industrie dichter naar elkaar toe kan brengen. Op een sectorniveau of evt op coöperatie-niveau is dit makkelijker te regelen dan voor een individuele boer.</p> <p>Uitdagingen liggen er voor boeren producenten om meerwaarde ook in prijs uitbetaald te krijgenboer</p> <p>Er zit wellicht ook een automatische tegenstelling in korte ketens en groei. Veel boerenbedrijven ambiëren niet om “groot” te worden. Het is ook vaak “zinloos” om zelf als boer alles in beheer te houden, met name logistiek. Dat is duur en dat kost je veel energie. Je zou willen dat daar ook meer coöperatieve vormen ontstaan die ervoor zorgen dat volume ontstaat en in 1x de hele markt bediend kan worden.</p> <p>Om de consument massaal aan de duurzame producten te krijgen, moeten die er zijn op de plaatsen waar consumenten komen. Dus of op een makkelijke manier thuisbezorgd, of in de supermarkt waar ze komen. Het is sympathiek dat boeren hun erf open stellen voor consumenten zodat die daar de producten kunnen komen halen, maar daar krijg je de grote volumes niet mee weg.</p> <p>Enkele ideeën om successen te bereiken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren o Gelderse hogescholen, MBO's zoals Aeres, en WUR meer betrekken. Bijv. leren over en uitproberen van innovaties als robots en drones; = interessant voor studenten en jonge boeren, en mogelijk ook noodzakelijk voor toekomstige economisch rendabel bedrijf • Van kringlooplandbouw een succes kunnen maken; o verdere verwaardiging biomassa stimuleren + recycling van componenten uit mest • diverser grondgebruik bevorderen; o grondgebruik voor energie (zonneparken) biedt wellicht ook juist biodiversiteitskansen; • o kunnen zonneparken gecombineerd worden met overdekte zachtfruit productie? • o de aanpak van de wedstrijd Brood & Spelen van 2 jaar terug was een interessante manier van werken. Door twee werelden aan elkaar te koppelen en van elkaar te laten leren worden er echt nieuwe dingen gedaan. Bij Brood & Spelen waren het boeren en landschapsarchitecten, maar je zou dat natuurlijk met andere domeinen kunnen doen. • afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen o covid-19 biedt juist goede inkijk waar dit goed lukt en wie dit goed lukt • o meer coöperatieve vormen stimuleren die ervoor zorgen dat volume ontstaat zodat een grotere markt toch economisch rendabel bediend kan worden • burgers en supermarkten zover krijgen meer duurzame producten te (ver)kopen o allianties op niveau van dorp of stad stimuleren
<p>■■■■■</p> <p>■■■■■</p>	<p>-Pleidooi vervolg investeringsfonds omdat er voor kleine innovatieve projecten met een hoog financieel risico vaak geen financieringsaanbod is. Bijvangst van gestarte initiatieven die uiteindelijk niet vanuit het fonds gefinancierd zijn, en de multiplier die vervolgens ontstaat door cofinanciering en vervolffinanciering door derden.</p> <p>-In de koersnotitie zie ik een investeringsfonds staan (p.7) maar het is niet verder uitgewerkt. Ik steun dat voornemen van harte en zie het als een waardevolle aanvulling op de subsidieregeling die je onlangs toestuurde</p> <p>De financieringsfaciliteit zou gericht moeten zijn op vroege fase financiering in de vorm van leningen (evt. converteerbaar), garanties en eventueel een financiële bijdragen (bv om een businesscase te maken of door te ontwikkelen), onder heel flexibele voorwaarden en aangepast aan de ontwikkelingsfase waarin een initiatief zit. Ik adviseer je om de financiering te combineren met een actieve en verbindende en ondersteuningsfaciliteit waarmee naast financiering ook financieel-bedrijfsmatige begeleiding van projecten en initiatieven wordt opgepakt.</p> <p>-Een ander onderwerp dat ik nog mis is digitalisering en dataficering. Een investerings- en ontwikkelingsfonds kan helpen die beweging te versnellen. Het overgrote deel van de innovaties is ICT gerelateerd. Ik werk bij de Provincie Noord-Brabant aan het programma Data economie en agrofood sector is daar een van onze speerpunten. Ik daar bij gelegenheid iets meer over vertellen.</p>
<p>■■■■■</p> <p>■■■■■</p>	<p>Mooie schets van de toekomst. Voorwaarde om dit te bereiken is wel dat er een goed verdienmodel voor de boer is. Alleen dan kan hij aanpassingen doen binnen het bedrijf en de bedrijfsvoering. Een brede samenwerking is hiervoor nodig. Wil graag verder meedenken en betrokken worden.</p>

Afzender	Reactie (zo mogelijk samengevat)
<div data-bbox="190 220 369 252">[REDACTED]</div> <div data-bbox="190 252 324 284">[REDACTED]</div>	<p>Hlk heb het even snel doorgenomen (op het scherm) , goed lezen moet ik van papier!</p> <p>Het ziet er zo goed uit, er is veel overlap met een PvA dat we (vanuit [REDACTED]) gemaakt hebben na bezoek – eind januari - van Peter Drenth aan [REDACTED], waar hij ons opriep om met een eigen stikstofplan voor het gebied Nationaal Landschap W'wijk te komen.</p> <p>Inmiddels is het werkgebied de hele Achterhoek geworden, we waren hierover enigszins verbaasd. Ik ga er wel vanuit dat meerdere onderdelen van het PvA ook in het Achterhoek werkplan zullen komen.</p> <p>Enkele in het PvA genoemde activiteiten zijn inmiddels ondergebracht in het Actieprogramma NIL Gelderland (waar vanmiddag PS geld voor gaat vrijmaken) .</p> <p>Het betreft vooralsnog de plan- en initiatieffase.</p> <p>Die activiteiten zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opzetten netwerken landbouw 2. Gezonde bodem; 3. Grondbank voor landbouwdoelen; hier sprak ik gisteren [REDACTED] en nu [REDACTED] (je kunt beter ex zijn dan een ex hebben!!)) Hij zei dat er landelijk hier ook interesse in is . 4. Kleinschaligheidsvergoeding ; ik hoop vanuit de VALA op het onderdeel Kleinschaligheid rondom Natura2000 gebieden, een nieuw project GLB voor te kunnen gaan draaien
<div data-bbox="190 635 392 667">[REDACTED]</div> <div data-bbox="190 667 392 699">[REDACTED]</div> <div data-bbox="190 699 302 730">[REDACTED]</div>	<p>Vindt de koersnotitie uitdagend en m.n. het deel afzet en verdienen modellen valt veel over te zeggen.</p> <p>Is in de regio actief met platform Achterhoek Food, en daarnaast vooral landelijk met het verduurzamen van foodketens.</p> <p>Op dit moment werk ik samen met het ministerie van LNV en Alliantie Verduurzaming Voedsel aan een programma Versnelling Verduurzaming Dierlijke Producten. O.a. heb ik gezorgd voor een analyse van verschillende afzetkanalen van de Nederlandse boer (veehouderij) om zo in beeld te krijgen waar kansen en knelpunten zijn. Het programma moet dit najaar worden gepresenteerd.</p> <p>Wil graag een keer sparren om ervaringen te delen, nuttig en leuk. Ook om synergie te krijgen tussen landelijk kennis en expertise en om dit delen met provinciaal en/of regio. We werken immers allen in dezelfde afzetmarkt.....</p>